

Stolt og trygg gjennom hele livsløpet

KOMMUNEDELPLAN FOR OPPVEKST OG OPPVEKSTMILJØ 2014–2030

STOLT

SAMSPILL TOLERANSE OMSORG LIKEVERD TRYGGHET

Lena Strand, **STOLT** sortlending. Leder av Sortland ungdomsråd 2012–2013.

En god oppvekst varer i flere generasjoner

FORORD

Prosesen rundt Sortland kommunes oppvekstplan startet allerede i 2007 da kommunen ble med i Fylkesmannen i Nordland sitt prosjekt «Ungdom i Svevet» (UiS). Prosjektleder i perioden 2007–2010 var Ingolf Markussen. I denne perioden ble også forstudien «Å leve er...» gjennomført. Vårt bidrag til UiS ble et verdiprosjekt der vi ville prøve ut nye tilnæringsmåter for å komme i kontakt med ungdom i risiko. Vi fant et dikt som vi brukte som ledestjerne i arbeidet:

Gjestehuset

Dette mennesket er et gjestehus. Hver morgen en ny ankomst.
En glede, en depresjon, ondskap,
et øyeblikks bevissthet kan komme som en uventet gjest.
Ønsk dem alle velkommen og ta deg godt av dem!
Selv om de er en flokk med bekymringer,
som med villskap feier huset ditt tomt for møbler,
skal du allikevel behandle hver eneste gjest med ærbødighet.
Det kan være han renser deg til nye gleder.
Den mørke tanken, skammen, ondskapen
– møt dem smilende i døren og inviter dem inn.
Vær takknemlig for alle som kommer for de er alle sendt som veivisere fra det
hinsidige.

Rumi – fra boken «Sjelens Hjerter»

Et resultat av vårt verdiprosjekt ble Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets film og veiledningsmaterieell «Det magiske øyeblikk» (Q-1178), utgitt i 2010. Hovedrollen innehar Kevin Nystad som selv ble «invitert inn» mens han var i svevet.

Sortland kommune og Fylkesmannen i Nordland ønsket å videreføre erfaringer fra arbeidet som var igangsatt i «Ungdom i Svevet». I 2010 ble prosjektet «Ung i Sortland» etablert. Formålet var å sette i gang prosesser for medvirkning på en slik måte at spesielt barn og unge ble hørt i forkant av arbeidet med oppvekstplanen. Av den grunn har arbeidstittelen vært «En annerledes oppvekstplan». Medvirkningsprosessen har vært det viktigste, vi har beskrevet den som landets beste.

Resultatet av prosessene er at Sortland kommune har fått et unikt datamateriale fra barn og unge. Dette materialet danner grunnlag for oppvekstplanen. Sortland ungdomsråd har gitt planen tittelen **STOLT**. Med den tittelen har de satt fokus på stolthetskulturen i Sortland.

Prosesen rundt oppvekstplanen har vært lang og lærerik. Den har åpnet opp for kreativitet og for andre måter å jobbe på. Det har vært nødvendig å bruke tid til refleksjon, dialog, kunnskapsdeling, synergieksteder og konferanser der oppvekst har blitt satt på dagsorden.

I dette perspektivet har det vært viktig for oss å se på Oppvekst som en livslang prosess som angår oss alle. (forstudiet Å leve er).

Mange personer har vært involvert og nye bekjentskaper er stiftet. Landegrenser er krysset. Det har vært like naturlig å samarbeide og søke råd gjennom EUs ungdomsprogram Erasmus+ og Barentssekretariatet som innenfor kommunale og regionale etater. Det er mange som skal takkes for godt samarbeid. En spesiell takk rettes til barn og unge for deres bidrag til datamaterialet, Sortland ungdomsråd, Gunhild Forselv, Andreas Lossius, Øystein Bjørstad Lindbeck, Kevin Nystad, Fylkesmannen i Nordland, Universitetet i Nordland, Arbeids- og velferdsdirektoratet, det politiske nivå ved ordfører Grete Ellingsen, det administrative nivå ved rådmann Rolf Lossius.

Med takknemlig hilsen
Marianne Andreassen
Prosjektleder Ung i Sortland/oppvekstplanen **STOLT**.

FORORD	3
INNHOLDSFORTEGNELSE	4
1. INNLEDNING	5
1.1 Planens tittel	5
1.2 Planens struktur	5
1.3 Skriveprosess	5
1.4 Tiltak	5
1.5 Verdidokument	6
1.6 Verdikjerne	6
1.7 Arbeidsgruppe, bidragsytere og referanser	6
2. MEDVIRKNINGSPROSESS OG METODE	7
2.1 Mål, verdier, mantra	9
3. NASJONALE FØRINGER	11
3.1 Folkehelse og forebygging	12
3.2 Forebygging og folkehelsearbeid i Sortland kommune	13
4. KOMMUNAL BAKGRUNN	15
4.1 Tidligere prosjekter og arbeider i Sortland kommune	15
4.2 Regionsenteret Sortland i Vesterålen	15
4.3 Andre relevante kommunale temaplaner som påvirker arbeidet	16
4.4 Internasjonal medvirkning i oppvekstplanarbeidet	16
5. RELASJONSUTVIKLING I DEN ATTRAKTIVE KOMMUNEN	17
5.1 Omdømmebygging i et oppvekstperspektiv	17
5.2 Sortland – den blå byen:	18
5.3 Barns relasjoner	19
6. RELASJONER MELLOM BARN OG UNGE I SORTLAND	22
6.1 Realiteter i Sortland kommune	22
6.2 Mål og potensiale	24
6.3 Noe av det vi er STOLT av i Sortland kommune	24
6.4 Nye tiltak (foreslått i medvirkningsprosessen)	25
6.5 Plantiltak	25
7. RELASJONER TIL VOKSENKONTAKT	26
7.1 Foreldre	26
7.2 Besteforeldre	27
7.3 Realiteter i Sortland kommune	27
7.4 Mål og potensiale	30
7.5 Noe av det vi er STOLT av i Sortland kommune	30
7.6 Potensiale i videreføring av prosjekter og tiltak	30
7.7 Nye tiltak (foreslått i medvirkningsprosessen)	30
7.8 Plantiltak	30
8. INFRASTRUKTURELLE RELASJONER	31
8.1 Ulike institusjonelle relasjoner	31
8.2 Realiteter og utsagn fra barn og unges medvirkningsprosess	33
8.3 Medvirkningsprosess med mindreårige flyktninger i Sortland	35
8.4 Medvirkningsprosess, foreldre til barn med funksjonsnedsettelse	37
8.5 Mål og potensiale	37
8.6 Magiske øyeblikk	38
8.7 Noe av det vi er STOLT av i Sortland kommune	39
8.8 Potensiale i videreføring av prosjekter og tiltak	39
8.9 Nye tiltak (foreslått i medvirkningsprosessen)	39
8.10 Plantiltak	40
9. RELASJONER TIL MEDIER OG FORMIDLING I SORTLAND DEN BLÅ BYEN VED SUNDET	41
9.1 Mål og potensiale	42
9.2 Noe av det vi er STOLT av i Sortland kommune	42
9.3 Potensiale i videreføring av tiltak	42
9.4 Nye tiltak	42
9.5 Prosjekt verdensborger	43
9.6 Prosjekt Godt Gjort	44
10. REFLEKSJON	46

1. INNLEDNING

Sortland var sundet og fjellene rundt, med flate marker og et jordbruksland. Et fergeleie og en dampskipsekspedisjon gjorde at området begynte å vokse og ble et trafikk- og utdanningsknutepunkt. Særlig etter at brua ble bygd i 1975 og Sortland utviklet seg til et tettsted og fikk bystatus i 1997.

Hva er en Sortlending og hvilke verdier skal Sortlendingen være tuftet på? Hvordan utvikles en Sortlending med positive assosiasjoner og stolthet om opphavet, verdiene og stedet? Med dette som bakgrunn forsøker denne planen å gi svar på: Hva er en god oppvekst? Hvordan vil vi ha det? Hva kan vi gjøre selv for å få det bedre? Dette er også spørsmålene som ble stilt til barn, unge og voksne i det store kartleggingsarbeidet som planen bygger på.

Planen stiller også noen eksistensielle spørsmål som f.eks. «Hva kommer til å skje hvis vi lykkes med dette arbeidet?»

1.1 Planens tittel

Sortland ungdomsråd har bidratt med tittelen på denne oppvekstplanen. De har valgt å gi den navnet **STOLT**. Et sterkt og kraftfullt ord som falt naturlig for dem. Valg av tittel kan kanskje stå som et bilde på den sterke medvirkningen barn og unge har hatt i prosessen med planarbeidet. Det er godt å være **STOLT**. Ordet gir oss energi og mot. Takk til Sortland ungdomsråd!

1.2 Planens struktur

Planen består av to deler. Den første delen viser til kommunale og nasjonale føringer samt prosjekter. Andre del inneholder fire kapitler (kap 6–9) om ulike relasjoner som barn og unge i Sortland har fremhevet som viktige. I slutten av hvert kapittel kommer det en del som forteller hva de unge selv er **STOLT** av i Sortland kommune. Dette er innspill som er kommet gjennom medvirkningsprosessen. Kapittel 10 har tittelen Refleksjon.

Datamaterialet fra medvirkningsprosessen med barn og unge kan ses på som en dokumentasjon på hvordan relasjoner, rammer og hvem barn kommer i kontakt med, er avgjørende for hvordan oppveksten deres er/blir. Det er hele samfunnet og oppvekststedets kvaliteter som former barnet, ikke bare de nærmeste omsorgspersonene. Datamaterialet er analysert av Universitetet i Nordland og ligger som vedlegg nr 1.

Planen følger planprogram vedtatt i Formannskapet 08.01.2013.

1.3 Skriveprosess

Oppvekstplanens skriveprosess har vært organisert som et prosjekt. Det har vært arrangert workshops, temamøter og refleksjonsteam. Milepæler underveis har gitt nyttig perspektivkunnskap.

1.4 Tiltak

Det har ikke vært noe mål i seg selv å ha mange forslag til nye tiltak i planen. Vi har vurdert det slik at det er bedre å ha få målbare og oppnåelige tiltak mot 2030 innenfor hvert kapittel. Det er tatt utgangspunkt i barn og unges innspill om forutsetninger for å ha et godt liv. Tiltak kan også være holdnings- og verdibaserte. Det er ikke fordelt ansvar for nye tiltak og heller ikke satt noen tidsrammer – tiltakene må heller betraktes som en inspirasjonskilde. Det vises også til potensielle i alle tiltak, prosesser og prosjekter som allerede er igangsatt i kommunen og som bør følges opp og videreføres.

Det er også foreslått plantiltak, fordelt over kapittel 6, 7, 8 og 9 der de mest naturlig hører hjemme.

1.5 Verdidokument

Med bakgrunn i den store medvirkningsprosessen som har dannet grunnlaget for dokumentet, samt at FNs barnekonvensjon er anvendt som en «rød tråd» i arbeidet, fortjener planen en systematisk oppfølging fra oss alle. Oppvekstplanen **STOLT** kan betegnes som et forpliktende verdidokument for Sortland kommune. Bare da fremstår vi som en trygg og stolt kommune som er en samfunnsaktør i front i forebyggende arbeid. Kvaliteten på oppfølgingen og iverksetting av tiltak vil kreve mot og gjennomføringskraft. Gjennom følgende kapitler vil planen være forpliktende for hver enkelt av oss:

- I relasjoner mellom barn og unge
- I relasjoner til voksenkontakt
- I infrastrukturelle relasjoner
- I relasjoner til medier og formidling

1.6 Verdikjerne

Sortland ungdomsråd har lagt inn begrepene SAMSPILL, TOLERANSE, OMSORG, LIKEVERD og TRYGGHET inn i **STOLT**. Innholdet i verdikjernen kan betraktes som et symbol på noe av det barn og unge ser på som viktig for å ha en god oppvekst. Verdikjernen er universell og må betraktes som like viktig i organisasjon som i kommunesamfunnet.

1.7 Arbeidsgruppe, bidragsyttere og referanser

Arbeidsgruppen har bestått av følgende:

Erik Strand, kommunalsjef oppvekst
Lena Strand, leder Sortland ungdomsråd 2011–2013
Per Sture Helland Pedersen, ansvarlig for planprogrammet
Renathe Eline Jakobsen, rådgiver Kultur
Robert Larsen, avdelingsleder Utsikten
Kevin Nystad, ung ansatt i NAV Sortland
Sture Jacobsen, kommunalsjef helse og omsorg (til juli 2013)
Øystein B. Lindbeck, prosjektmedarbeider Ung i Sortland
Marianne Andreassen, prosjektleder Ung i Sortland. Prosjektleder og koordinator for oppvekstplanen

Redaksjon:

Per Sture Helland Pedersen
Renathe Eline Jakobsen
Øystein B. Lindbeck
Marianne Andreassen

Referanser:

Sortland ungdomsråd
Styringsgruppa for Ung i Sortland v/rådmannen
Vesterålen barnevern v/ kommunalsjef oppvekst
Universitetet i Nordland (gjennom vedlegg 1)
Fylkesmannen i Nordland gjennom kunnskapsdelingsverksteder, temakonferanser m.v.
Arbeids og - velferdsdirektoratet gjennom kunnskapsdelingsverksteder, temakonferanser m.v.
Ansatte i Sortland kommune gjennom bevisstgjøringsverksteder og kunnskapsdelingsverksteder med barn og unge (Barnevernet, helsestasjonen, skole og barnehage, avdeling for psykisk helse, NAV, mindreårige flyktninger, VGS, andre, herunder frivillig sektor). Se figur 1 (side 8)

Politisk oppnevnte medlemmer:

Tor Hov Jacobsen (H) (til august 2013)
Silvia Ovik (H)
Sigurd Jacobsen (Ap)

2. MEDVIRKNINGS- PROSESS OG METODE

§ 100. «Ytringsfrihed bør finde Sted». (Den Norske grunnlov av 1814)

Fra Sortlandsungdommens grunnlovserklæring for fremtiden. Vedtatt i forbindelse med grunnlovseilasen 2014 19. mai. Erklæringen ble opplest på Alltinget av Jonas Båtnes og lyder slik:

- Barn og unge må kunne påvirke hvem som skal være barn og unges representant i kommunens planutvalg (formannskapet)
- Ungdom må bli flinkere til å bruke ungdomsrådet som talerør mot politikerne, og alle kommunene bør ha et ungdomsråd
- Styrke elevrådene, og gi opplæring for de som blir valgt som elevrådsrepresentanter – både barne- og ungdomstrinnet
- 16-åringer kunne få stemmerett ved lokalvalg
- Det bør være flere plasser til fritidsaktiviteter, slik at ingen trenger å føle seg utenfor
- Vi har fått mange rettigheter i dag og vi har mange tilbud, men mange vet ikke om dem.

Informasjon om tilbudene for barn og unge bør derfor styrkes

Underskrevet av ungdomsrådsrepresentant Jonas Båtnes og ordfører Grete Ellingsen før erklæringen ble lagt i skipskista og startet på sin ferd mot Eidsvoll.

«Ung i Sortland» gjennomførte i 2011 flere bevisstgjøringsprosesser. Det ble gjennomført prosesser på individnivå og i grupper/workshops. Spørsmålene (se neste side) er utformet på en måte som gjør at det er naturlig å reflektere både for seg selv og i fellesskap. Spørsmålene er utformet for å ansvarliggjøre den enkelte.

I denne delen av medvirkningsprosessene fikk vi det meste av datamaterialet som har dannet grunnlag for oppvekstplanen. Universitetet i Nordland v/ forskningsleder Reidun Follesø har fulgt prosessen tett hele veien og det er også hun som har systematisert datamaterialet som ligger i vedlegg I. I forkant har Gunhild Forselv sammen med praksisplasselev Andreas Lossius digitalisert og grovsystematisert materialet. Det er først og fremst datamaterialet fra barn og unge som ligger i vedlegget. De andre respondentenes bidrag kommer som sitater og redegjørelser i planen.

1) Bevisstgjøring som metode

Første del startet med bevisstgjøringsprosesser/kreative verksteder i skole, barnehage, Åpent hus, videregående skole, mindreårige flyktninger, barn med funksjonsnedsettelse, ansatte innenfor alle etater i kommunen som jobber med barn og unge, frivillig sektor. Samtlige ble bedt om å besvare tre spørsmål:

1. Hva er en god oppvekst?
2. Hvordan vil vi ha det?
3. Hva kan vi gjøre selv for å få det bedre?

Fra Medvirkningsprosessen 2011

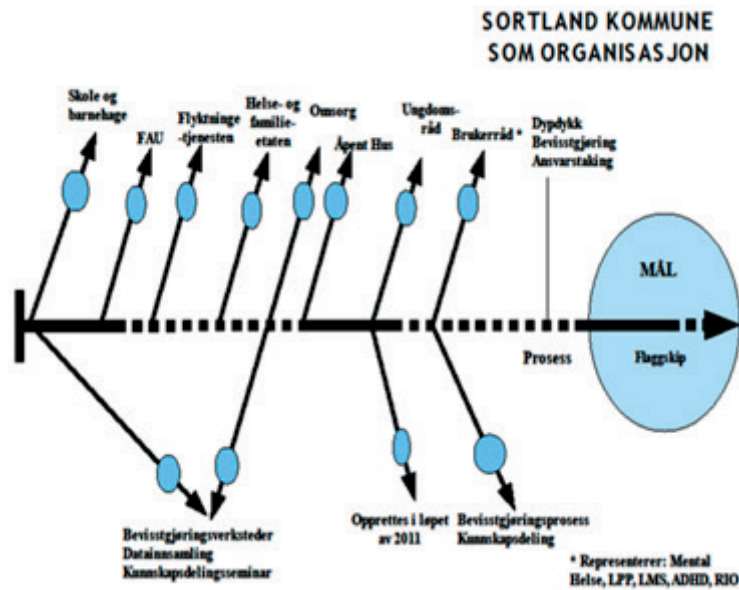

Fig. 1. Figuren viser plan for prosessen i organisasjonen Sortland kommune.

2) Kunnskapsdeling

Det ble gjennomført flere kunnskapsdelingsverksteder i forbindelse med medvirkningsprosessen. På disse verkstedene har barn og unge og alle andre som har deltatt på steg 1 - Bevisstgjøringsprosessene vært invitert. Partene har jobbet sammen i grupper på tvers av alder og tilhørighet/posisjon. På samtlige verksteder har Fylkesmannen i Nordland, Universitet i Nordland og Arbeids og velferdsdirektoratet vært representert.

3) Forum for debatt

Å skape en aktiv arena for seriøs samfunnsdebatt har vært viktig i medvirkningsprosessen. Det har vært avviklet flere forum for debatt der ulike temaer som omhandler oppvekst har vært debattert. Her møtes parter til drøfting og avklaringer samt forslag til løsninger.

4) Synergiverksteder

Synergier har vært en del av medvirkningsprosessen på alle nivå. Det har vært naturlig å komme inn på vinn/ vinn situasjoner når det reflekteres over de tre spørsmålene som ble stilt samt på verksteder der en sier noe om hvilke ønsker man har for Sortland i fremtiden.

5) Realiseringsverksteder

Det har vært arrangert to arrangementer av typen Realiseringsverksteder med konkrete løsninger. I mars 2013 ble det arrangert en konferanse der det store datamaterialet fra medvirkningsprosessene ble presentert av de unge selv. I mars 2014 arrangerte Ung i Sortland og Sortland ungdomsråd en konferanse der ungdomsrådet presenterte de fire relasjonskapitlene (kap 6-9) i oppvekstplanen. Siste del av konferansen ble brukt til gruppearbeid for å foreslå tiltak inn i oppvekstplanen. Målgruppen for begge disse konferansene har vært politikere, kommunalt ansatte, barn og unge. Universitet i Nordland og Fylkesmannen i Nordland bidro.

Det magiske øyeblikk.

Filmen Det magiske øyeblikk har vært en viktig del av medvirkningsprosessen. Den ble vist blant annet i forkant av workshops på skoler og åpent hus, kunnskapsdelingsverksteder og på konferanser. Et svært nyttig bidrag for refleksjon og drøfting av hvilke tilnæringsmåter som kan benyttes for barn og unge i svevet.

Vårres unga – vårres fremtid

Fylkesmannen i Nordland satte i 2012 barnekonvensjonen på dagsorden gjennom Vårres unga – vårres fremtid i hele det kommunale apparatet – fra administrativ og politisk ledelse til de kommunalt ansatte. Kommunene i Nordland ble invitert til å gjennomføre en kartlegging av eget tjenestetilbud til barn og unge. På Sortland ble det foretatt et omfattende kartleggingsarbeid der fokuset var å få frem det potensiale som ligger i samhandling og tverrfaglighet til beste for brukerne av tjenestene. For å kvalitetssikre arbeidet ble det i tillegg til den tverrfaglige kartleggingsgruppen etablert et ekspertpanel bestående av representanter fra politiet med spesielle kompetanse på forebygging av vold og overgrep mot barn og unge, ungdomsrådet/ elevrådet, Sortland boligstiftelse, folkehelsekoordinator, FAU/ SKFU, idrettsrådet.

Koordinering, gjennomgang og systematisering av kartleggingen ble gjennomført av Ung i Sortland.

HVORFOR GJØRE DETTE?

«Barn og unge sitter inne med kunnskap som voksne ikke har. Å få ta del i deres erfaring gjør voksne ny kunnskap. Barn og unge har førstehåndskunnskap om hvordan det er å være barn og unge i dag. De har kunnskaper og synspunkter som kritiske observatører og som brukere av lokalmiljøet og tilbudene i kommunen.» (Rundskriv Q-27/2006-B: Deltakelse og innflytelse fra barn og ungdom. BLD)

Med dette sitatet som bakgrunn har vi i Sortland lagt til rette for medvirkning fra barn og unge gjennom hele planprosessen. Også i FNs barnekonvensjon er retten til medbestemmelse et hovedprinsipp. Dette kommer til uttrykk i konvensjonens artikkel 12:

1. Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og gi barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.
2. For disse formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller ved en representant eller et egnet myndighetsorgan og på en måte som samsvarer med vedkommende lands saksbehandlingsregler.

2.1 Mål, verdier, mantra

LUK: Lokal samfunnsutvikling i kommunene

Sortland kommune fikk i 2011 tilbud om å delta i prosjektet Lokal Samfunnsutvikling i kommunene (LUK) gjennom Nordland fylkeskommune og Kommunal- og regionaldepartementet. Sortland kommunes samfunnsutviklingsprosjekt ble «Ung i Sortland». I dette opplegget ble det blant annet undervist i prosessledelse og det ble utformet en prosessplan for arbeidet med oppvekstplanen.

Sortland var representert ved kommunalsjef Erik Strand (oppvekst), kommunalsjef Sture Jacobsen (helse og omsorg), prosjektleder Marianne Andreassen (Ung i Sortland).

– Gjennom LUK satte man seg følgende mål i arbeidet med den pågående oppvekstplanprosessen:

MÅL:

- Å prøve ut metoder og samarbeidsformer som skal bidra til at kommunale tjenester har en helhetlig tenkning rundt oppvekst i forbindelse med organisering av kommunale tjenester.
- Å skape bevisstgjøring i kommunesamfunnet om oppvekst som en livslang prosess som angår alle.

Følgende sitat kan beskrive hvorfor dette målet ble valgt.

«Slik er det et mål at alle som har ansvar for ungdom skal finnes der ungdommen er, og at grensene mellom de ulike etatene ikke skal være for skarpe. Ungdommen skal oppleve å møte en helhetlig og samordnet tjeneste.»

– Det magiske øyeblikket (Barne- likestillings og inkluderingsdepartementets veileder. Q1178B)

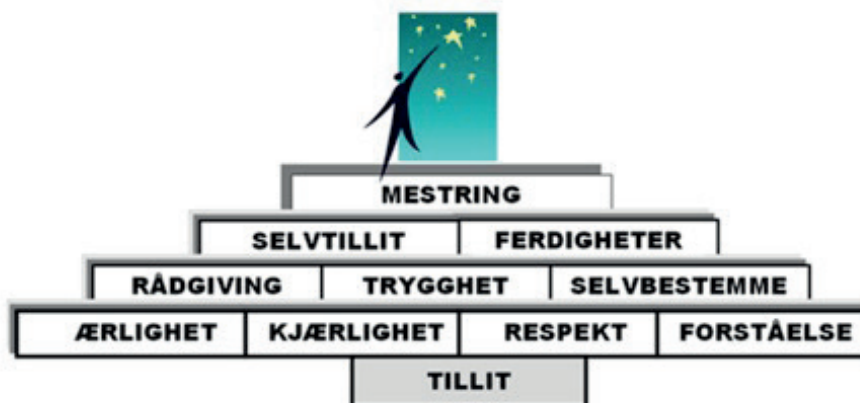
HVA SIER DE UNGE SELV?

«Gå ut av kontorene. Gå ved siden av meg. Forvent noe av meg. Hjelp meg å se muligheter. Vis at du bryr deg. Snakk med meg. Ikke gi meg opp. Noen må få noe til å skje.»

(Beskrevet som «verdets korteste forskningsrapport». Ungdom i svevet, Universitetet i Nordland).

Ingolf Markussens verdivisjon

"BYGGE OPP MENNESKET TIL DET GODE LIV"

Ingolf Markussen var prosjektleder for Ungdom i svevet 2007–2010. Opptatt av verdier, møter med mennesker og nestekjærlighet. Hans forbilde var Mor Teresa.

VERDIGRUNNLAG FOR ANSATTE I SORTLAND KOMMUNE:

Sammen skal de ansatte i Sortland kommune innenfor de til enhver tid gitte rammer, yte gode tjenester og service til kommunens innbyggere. Sortland kommune har et felles verdigrunnlag som består av kjerneverdiene

TRYGGHET OG RESPEKT
HUMØR OG ENTUSIASME
ÅPENHET OG ÆRLIGHET

3. NASJONALE FØRINGER

Rundskriv T-2/08 Om barn i planlegging (av 2008) sier følgende: Viktige nasjonale mål er å sikre et oppvekstmiljø som gir barn og unge trygghet mot fysiske og psykiske skadevirkninger, og som har de fysiske, sosiale og kulturelle kvaliteter som til enhver tid er i samsvar med eksisterende kunnskap om barn og unges behov.

De sterkeste nasjonale føringene når det gjelder planlegging finner vi i Rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planlegging, som er hjemlet i § 3–5 i plan- og bygningsloven. (Fra iverksettelsen av ny plan- og bygningslov i 2008, vil nye slike retningslinjer hete statlige planretningslinjer, men disse retningslinjene endrer ikke tittel).

Retningslinjene stiller flere krav til den kommunale planleggingsprosessen. Kommunen skal blant annet vurdere konsekvenser for barn og unge i plan- og byggesaksbehandlingen. Et godt beslutningsgrunnlag er avhengig av at konsekvensene både for mindre barn og unge blir tilstrekkelig belyst. Det er kommunens ansvar å se til at dette er gjort. Dersom det i et planforslag ikke er beskrevet hvilke konsekvenser forslaget får for barn og unge, kan fylkeskommune og fylkesmann fremme innsigelser.

Retningslinjene gir flere krav til planprosessen, og krav til den fysiske utformingen av arealer for barn og unge. Rundskriv T-2/08 Om barn i planlegging (av 2008) omtaler de rikspolitiske retningslinjene og gir utfyllende veiledning til kommunenes planlegging. Den tette, bymessige boligbebyggelsen må utformes slik at området blir godt å leve og bo i, og tilfredsstillende som oppvekstmiljø. Ved boliger, skoler og barnehager skal det være god tilgang til trygg ferdsel, lek og annen aktivitet i varierte og grønne omgivelser og med forbindelse til omkringliggende naturområder.

«Nærmiljøets kvaliteter er spesielt viktig for fysiske aktiviteter og sosialt samvær. Dette betyr at den tette, bymessige boligbebyggelsen må utformes slik at området blir godt å leve og bo i, og tilfredsstillende som oppvekstmiljø. Barnehager og lett tilgjengelige, trygge og funksjonelle uterom, lekeområder og møtesteder må planlegges like omhyggelig som hus og leiligheter».

Dette står i St.meld. nr 23 (2001–2002) Bedre miljø i byer og tettsteder:

«Sikre grønnstruktur og friområder i byer og tettsteder, bl.a. gjennom strengere håndheving av rikspolitiske retningslinjer for barn og unge».

Dette står i St.meld nr 26 (2006–2007) Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand. I meldingen angir Regjeringen viktige arealpolitiske føringer. En av disse sier:

«Byer og tettsteder skal utvikles slik at miljø, livskvalitet og helse fremmes gjennom god stedsforming og boligkvalitet, tilgjengelige utearealer med høy kvalitet og sammenhengende grønnstrukturer med gode forbindelser til omkringliggende naturområder».

Dette står i odelstingsproposisjonen (Ot.prp.nr.32 (2007–2008) Om lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) (plandelen):

«Dersom det oppstår konflikt om et areal, skal barns interesser gå foran andre interesser».

Dette står i St.meld nr 16 (2002–2003) Resept for et sunnere Norge:

«Det er viktig å slå fast at folkehelse må være et hovedhensyn ved all areal- og samfunnsplanlegging.»

Dette står i St.meld nr 39 (2001–2002) Oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge:

«Kommunene (må) i større grad å høre barn meninger om deres møtesteder og lekemiljø og bruke deres meninger og synspunkter aktivt i plan- og beslutningsprosessene i kommunene».

NOU 2011:20 – Ungdom, makt og medvirkning:

«Et hovedtema i utredning er hvordan det står til med de ordningene som skal sikre ungdom muligheter til å si sin mening, bli hørt og representert».

NOU 2008: 9 Med barnet i fokus:

«Både i norsk og nordisk rett ser man en utvikling der fokus i lovgivningen har blitt flyttet fra foreldrene til barnet. Illustrerende er de to seneste offentlige utredningene i Sverige og Danmark om forholdet mellom barn og foreldre hvor man gjennomgående har lagt til grunn barnets perspektiv som utgangspunkt for drøftelsene».

Rundskriv Q-27/2006B

Deltakelse og innflytelse fra barn og ungdom (side 4):

«Å sikre barn og ungdom gode muligheter til deltakelse og innflytelse er et viktig mål i barne- og ungdomspolitikken. Barn og ungdom må få større innflytelse i saker som har betydning for deres utvikling, trivsel og oppvekstkår.»

(Satsing på barn og ungdom. Barne- og likestillings og inkluderingsdepartementet)

Regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet 2012 (side 16):

«Barn og ungdom skal ha reell innflytelse over barne- og ungdomspolitikken. Deres ressurser og kunnskap er viktige bidrag i utforming og gjennomføring av politiske prioriteringer. Regjeringen ser det som viktig at barn og unge får økt innflytelse i saker som berører dem og deres hverdagsliv».

3.1 Folkehelse og forebygging

Folkehelseloven av 2011:

§ 3. Definisjoner

I loven her menes med

- a) folkehelse: befolkningens helsetilstand og hvordan helsen fordeler seg i en befolkning
- b) folkehelsearbeid: samfunnets innsats for å påvirke faktorer som direkte eller indirekte fremmer befolkningens helse og trivsel, forebygger psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse, eller som beskytter mot helsetrusler, samt arbeid for en jevnere fordeling av faktorer som direkte eller indirekte påvirker helsen.

§ 4. Kommunens ansvar for folkehelsearbeid

Kommunen skal fremme befolkningens helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold og bidra til å forebygge psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse, bidra til utjevning av sosiale helseforskjeller og bidra til å beskytte befolkningen mot faktorer som kan ha negativ innvirkning på helsen.

Kommunen skal fremme folkehelse innen de oppgaver og med de virkemidler kommunen er tillagt, herunder ved lokal utvikling og planlegging, forvaltning og tjenesteyting.

Kommunen skal medvirke til at helsemessige hensyn blir ivaretatt av andre myndigheter og virksomheter. Medvirkning skal skje blant annet gjennom råd, uttalelser, samarbeid og deltagelse i planlegging. Kommunen skal legge til rette for samarbeid med frivillig sektor.

§ 7. Folkehelsetiltak

Kommunen skal iverksette nødvendige tiltak for å møte kommunens folkehelseutfordringer, jf. § 5. Dette kan blant annet omfatte tiltak knyttet til oppvekst- og levekårsforhold som bolig, utdanning, arbeid og inntekt, fysiske og sosiale miljøer, fysisk aktivitet, ernæring, skader og ulykker, tobakksbruk og alkohol- og annen rusmiddelbruk.

Kommunen skal gi informasjon, råd og veiledning om hva den enkelte selv og befolkningen kan gjøre for å fremme helse og forebygge sykdom.

Folkehelsearbeid dreier seg om å skape gode oppvekstvilkår, forebygge sykdom og skader. Utvikle et samfunn som legger til rette for sunne levevaner, beskytter mot helsetrusler og fremmer fellesskap, trygghet, inkludering og deltakelse (Helsedirektoratet 2014 «Nasjonale mål og prioriteringer på helse- og omsorgsområdet i 2014»).

Jonas Gahr Støre skriver i en meningsytring i Dagsavisen 15. januar 2013 at den viktigste innsatsen for folkehelse skjer utenfor helsetjenesten. Det å forebygge mobbing er folkehelse. Det å forebygge psykiske helseproblemer er folkehelse, og det å forebygge rusproblemer er åpenbart folkehelse. Alle i samfunnet må bli sett, hørt og ivaretatt etter egne premisser, og få oppleve utfordring og mestring. Barn og unge må ha en oppvekst der de blir gitt gode holdninger og verdier til å mestre eget liv, og være et godt medmenneske og borger i samfunnet.

Hvordan kan vi styrke faktorer som bidrar til bedre folkehelse og som bygger det gode mennesket? Viktige stikkord er selvtillit, mestring og tro på seg selv og sine evner. Ungdommer som møter situasjoner og omgivelser som gir dem troen på seg selv vil være bedre rustet både fysisk og psykisk til livet videre. Å jobbe med følelsene til ungdom er å jobbe med folkehelse.

«Mennesket er verdens mest følsomme og vakreste strengeinstrument. Strengene symboliserer følelsene våre. Alt det fineste, beste og mest verdifulle i våre liv – handler om følelser. Fra vi blir født møter vi mennesker som skal være våre rollemodeller, på hvordan vi skal utvikle strengene våre. Vår livskvalitet avhenger i stor grad av hvordan vi lykkes med å utvikle vår menneskemusikalitet».(Trond Haukedal, psykolog)

Når vi skal jobbe med barn og unges folkehelse, må vi som ellers i samfunnet jobbe både på individ- og gruppenivå. Barn og unge vil ikke vokse til gode mennesker dersom resten av samfunnet ikke støtter opp om den riktige kulturen. Et trygt miljø hvor man aksepterer forskjeller og gjør hverandre verdifulle, er et miljø med god folkehelse.

3.2 Forebygging og folkehelsearbeid i Sortland kommune

Åpent Hus

Det vises til følgende tiltak/prosjekter i kommunen der folkehelse og forebygging er sentralt. Lista er ikke uttømmende:

- **Åpent Hus**

Åpent Hus er en av de viktigste folkehelsearenaene i Sortland. Hver fredag samles barnefamilier og ungdom til fri, gratis aktivitet i Sortlandshallen i regi av kommunen, Sortland volleyballklubb og Sortland ungdomsklubb. Egenorganisert, uformell fysisk aktivitet og sosial møteplass og samlingspunkt, med fokus på integrering og inkludering. Fotball, volleyball, dans, basket, gruppeleker, diskotek er noen av aktivitetene og brukergruppa er fra 2 til 80 år. Rundt 500 brukere hver fredag.

- **Forebygging av seksuelle overgrep mot barn og unge**

Langvarig og omfattende prosjekt med flere nedslagsfelt: Bl.a. baby massasje med veiledning til foreldre, undervisning av barn i barnehage og barn på 7. klasses trinn.

Opplæring og kursing av alle ansatte som jobber med barn og unge i kommunen i hvordan man avdekker seksuelle overgrep. I Sortland har over 500 personer deltatt på kurs og man har også tatt et regionalt ansvar for kursing. I tillegg har man opprettet et eget flerfaglig konsultasjonsteam.

Prosjektet blir sett på som et av kommunens viktigste forebyggende folkehelse tiltak. Prosjektet har fått nasjonal oppmerksomhet og knyttet til seg kompetanse og profilerte bidragsyttere.

- **Ungdomsrådets helseforebyggende rusprosjekt**

Et helsefremmende ungdomsprosjekt der kunnskap om rusmidler er det sentrale og der de unge selv tar ansvar for kunnskapsdeling og dialog rundt temaet.

- **Aktivitet og mestring**

Ungt utviklingsarbeid i Vesterålen med base på NAV Sortland. Målet med prosjektet er å prøve ut metoder og samarbeidsformer på individ- og gruppenivå som skal bidra til å inkludere unge mennesker i det ordinære arbeidsliv. Å skape bevisstgjøring i tjenestesystemet til å kunne utvikle bedre tjenester mot ungdom som står utenfor arbeidslivet. Prosjektet ses på som vellykket. Ansatt i prosjektet brukes også som foredragsholder både lokalt og nasjonalt.

- **Medvirkning fra barn og unge i planarbeid**

Stor medvirkning fra barn og unge i oppvekstplanprosessen, har gitt mye dokumentasjon på hva barn og unge er opptatt av og hvilke tjenester og tilbud de etterspør. Om Sortland kommune kan tilby tjenester som møter barn og unges behov, vil det være et viktig forebyggende helsearbeid.

- «To-hjems barn» – barn av skilte foreldre

Tilnæringsmåter og metoder for oppfølging av hjem og barn når foreldre skiller lag. Målsetningen er å finne arbeidsmetoder for hvordan man kan ha barnas beste i fokus når man følger opp barn og foreldre til to-hjems situasjon og i etablerte to-hjems barn.

Det skal settes i gang et forstudie med støtte fra fylkesmannen i Nordland høsten 2014.

- Det fysiske oppvekstmiljøet

Sortland – kommunen som ville ha alle med på leken.

Flere barnehager og skoler i kommunen ligger i naturskjønne omgivelser med mange muligheter for fysisk aktivitet og fostring. Det er av stor betydning at barn og unge er i fysisk aktivitet gjennom skoledagen og i barnehagen. I følge forskning øker fysisk aktivitet konsentrasjonen og kan bidra til bedre skoleprestasjoner, velvære og trivsel.

Skoler og barnehager i kommunen har tilrettelagte uteområder med spennende og varierte aktivitetstilbud. På Holmstad skole er det blant annet laget en flott skaterampe og frisbeegolfbane.

Sortland kommune har siden 2000 vært med i ulike prosjekter som har satt universell utforming på dagsorden og gitt kommunen status som pilot på området. Det er viktig at det fysiske oppvekstmiljøet og kommunesamfunnet for øvrig er tilrettelagt for alle slik at ingen opplever utenforskap.

Å få alle med på leken uavhengig av fysisk og psykisk helse er godt folkehelsearbeid og god forebygging.

- Parker og fredelige trær

Gjennom medvirkningsprosessene gir barn og unge inntrykk av å være svært opptatt av miljø, natur og trær. Det er viktig for dem å ha nærhet og mulighet til å ferdes i naturen og å kunne delta på friluftaktiviteter. Sortland har sentrumsnære parker som innbyr både til rekreasjon og aktiviteter for hele familien. Bjørklundparken og skoleparken er eksempler på det. Begge disse anleggene er kommet i stand gjennom innsatsen fra sosiale entreprenører (ildsjeler) i nærmiljøet og ved stor dugnadsinnsats. Det er viktig at disse flotte miljøtiltakene holdes ved like slik at den innsatsen som ligger bak blir verdsatt. Da kan flere generasjoner ha glede av å møtes til felles hygge og aktivitet i naturskjønne og sentrumsnære parker i Den Blå Byen ved sundet.

Fra medvirkningsprosessen 2011.

Frisbeegolfbane på Holmstad. © Amalie Hempel, Bladet Vesterålen 2014.

Bjørklundparken.

4. KOMMUNAL BAKGRUNN

4.1 Tidligere prosjekter og arbeider i Sortland kommune

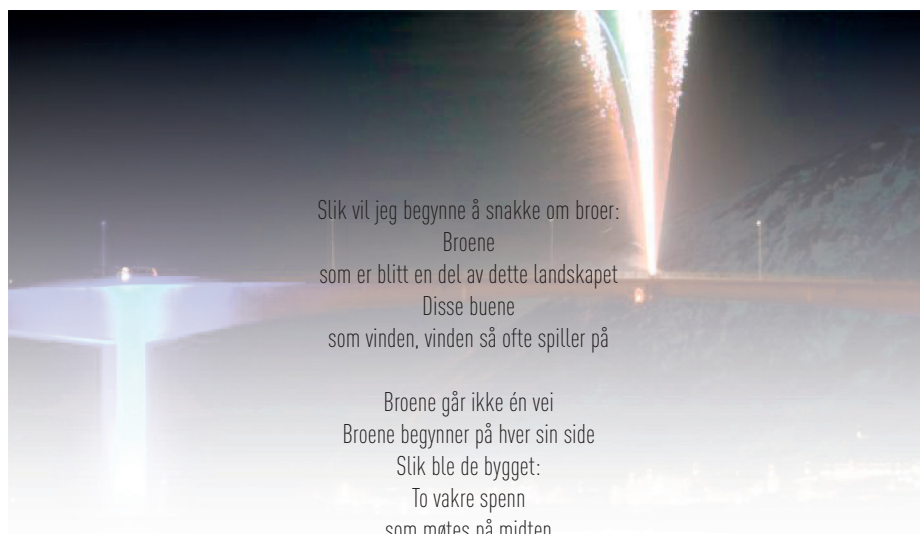
- Ungdom i svevet 2007–2010
- Å leve er (2010) (forprosjekt til «Ung i Sortland»)
- Prosessplan «Ung i Sortland» (2011)
- Datamateriale fra medvirkningsprosessene i Sortland kommune (2011–2014)
- Kartlegging: Vårres unga, vårres framtid (2012)
- Det magiske øyeblikk. Veiledningsmaterieell – Barne, likestillings og inkluderingsdepartementet (2010)
- Kommuneplan 2008–2020
- Barnetråkk (2012–2013)

4.2 Regionsenteret Sortland i Vesterålen

Sortlands kommuneplan (2008–2020) har tittelen «Sammen om velferd og utvikling i Vesterålen». Sortland kommune har en visjon om å utvikle Vesterålen til et robust og livskraftig samfunn. Dette er også svært sentralt i arbeidet med å utvikle kommunedelplanen for oppvekst. Det ligger et potensiale i kommunikasjon mellom kommunale fagmiljøer/tjenester på tvers av kommunegrensene for å ivareta de unges behov.

Regionsenteret Sortland har gjennom prosjektene «Ungdom i svevet», «Ung i Sortland» og Sortland ungdomsråd tatt initiativ til inkludering av andre unge fra regionen. Dette har vært gjort gjennom konferanser og ulike workshopsarrangement i regi av kommunens ulike ungdomsprosjekter og medvirkningsprosesser.

Det har vært arrangert regionale konferanser der fagfolk, foreldre og politikere har vært invitert og deltatt. Barneombudet og andre sentrale aktører har vært bidragsyttere på noen av arrangementene. Fylkesmannen i Nordland og Universitetet i Nordland har vært til stede på samtlige arrangementer i regi av «Ung i Sortland».

Slik vil jeg begynne å snakke om broer:
Broene
som er blitt en del av dette landskapet
Disse buene
som vinden, vinden så ofte spiller på

Broene går ikke én vei
Broene begynner på hver sin side
Slik ble de bygget:
To vakre spenn
som møtes på midten
Eller:
to hender
i en konkret hilsen

Broene går begge veier
Veien har to retninger
En dag skal du lete etter noe så enkelt
som en åpen dør, et håndtrykk

Og slik skal vi også vite
mens vi krysser broene
at det vi deler med andre
det vi deler med andre
blir dobbelt så stort

(Broer, Lars Saabye Christensen)

4.3 Andre relevante kommunale temaplaner som påvirker arbeidet

1. Pågående boligpolitisk handlingsplan
2. Pågående kommunedelplan sentrumsplan (2014–2026)
3. Kommunedelplan Byplan Sortland, Blåbyen 2014–2026
4. Vedtatt rusmiddelpolitisk handlingsplan (2012–2016)
5. Framlagt Kommunedelplan for kvalitet i skolen
6. Pågående kommunedelplan for helse, omsorg og folkehelse (2014–2030)
7. Trafikksikkerhet
8. Pågående strategisk IKT-plan for kommunikasjon og bredbånd 2012–2015
9. Arealplan for Sortland kommune
10. Kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og naturopplevelser 2014–2017
11. Ungdomsrådets rusforebyggende folkehelseprosjekt
12. Prosjekt forebygging av seksuelle overgrep

4.4 Internasjonal medvirkning i oppvekstplanarbeidet

Sortland kommune har i flere år jobbet mye med EUs støtteordning for UngdomsprosjeKter Erasmus+ (tidl. Aktiv Ungdom), og brukt støtteordningen til flere internasjonale samarbeidsprosjeKter både i Vesterålen og utenlands. Samarbeidet ble etablert av daværende ass. rådmann og leder av styringsgruppen for Ung i Sortland Ann Kristin Vinje. Hun deltok på utveKslingsprosjektet Reis og Ryk i 2010 og hospiterte i bydelen Lewisham i London for å få kunnskap om deres arbeid med ungdomsmedvirkning. Sortland ungdomsråd og «Ung i Sortland» har senere gjort flere besøk til Lewisham og samarbeidet med Storbritannia og andre nasjoner om medvirkning- og demokratipro-sjeKter. Også ungdom fra andre Vesterålskommuner har deltatt.

Erfaringene har gitt oss fantastisk inspirasjon i medvirkningsprosessen inn mot oppvekstplanen og styrket ungdom-menes evner til å fremstå som gode ambassadører lokalt og nasjonalt. Samarbeidet har dessuten styrket de unges stolthetskultur og bidratt til å sette Sortland inn i et geografisk og kulturelt perspektiv. De siste årene har Sort-landsungdom også gjort flere utveKslingsprosjekter med Monchegorsk, Russland, støttet av Barentssekretariatet. Sortland er i verden og verden er i Sortland!

Internasjonal markering av 22. juli

16. august 2013 ble det arrangert en internasjonal minneseremoni for 22. juli-tragedien på Sortland. Dette er sannsynligvis den første internasjonale markeringen i Norge. Anledningen var at Sortland ungdomsråd og Ung i Sortland arrangerte internasjonal uke støttet av EUs ungdomsprogram Erasmus+. og la dette arrangementet inn i program-met. Alt ble gjort i samarbeid med de etterlatte etter 22. juli på Sortland. Det ble en verdig og rørende markering der ungdom fra fem Europeiske land tok del i markeringen med taler, dikt og sang på sitt eget språk. I evalueringen fremkom det at det å få være med å arrangere og gi sitt bidrag i seremonien var det som hadde betydd mest for dem gjennom oppholdet.

Tilstede på minneseremonien var blant annet ordfører, rådmann, Nordland fylkeskommune, Fylkesmannen i Nord-land, Universitetet i Nordland, Barne - ungdoms og familiedirektoratet, AUF ved generalsekretær og fylkesleder i Nordland.

Minneseremonien fikk god mediedekning, og NRK Nordland overførte den direkte på web-tv.

5. RELASJONS-UTVIKLING I DEN ATTRAKTIVE KOMMUNEN

VISJON:

I Sortland kommune er barn og unge sentrale aktører i utviklingen av verdier og holdninger som fremmer samspill, toleranse, omsorg, likeverd og trygghet = verdikjernen. En stolt og trygg Sortlending er også en verdensborger.

«Det trengs en hel landsby for å oppdra et barn».

- afrikansk sitat som kan si noe om forholdet mellom storsamfunn og individuelt ansvar. Nøyaktige kilde til sitatet er ukjent, men det er trolig at det kommer fra flere kilder, f.eks.:

Omwana taba womoi

– et barn vokser ikke opp bare i ett hjem

Omwana ni wa bhone

– et barn tilhører ikke bare en forelder eller hjem

5.1 Omdømmebygging i et oppvekstperspektiv

Oppvekstmiljøet til et barn har egenskaper som kan ha betydning for hvilke personlighetstrekk barn utvikler. Sosiale og kulturelle trekk ved omgivelsene virker inn på hvordan barns reaksjonsmønster blir formet, og kan støtte eller regulere barns temperament og personlighet (Tetzchner 2012:525). Dette kan vi se på som en byttehandel. Samfunnet og de ulike samspillene og relasjonene gir noe til barna, både negativt og positivt, og får noe tilbake fra barnet i form av reaksjoner og utvikling av barnets holdninger og personlighet. I byttehandelen er det viktig å tilby forebyggende faktorer, som beskytter barnet og gir barnet ønsket utvikling.

Organisasjonen MOT holder fram fire prinsipper og suksessfaktorer som kan se ut til å være viktige når man skal arbeide forebyggende:

Å jobbe i forkant handler om å bruke penger og ressurser før problemet oppstår, ikke bare i etterkant. Å bruke penger på grunnene til psykiske helseproblemer, rusproblematikk og kriminalitet – ikke bare til plastring når skaden er skjedd.

Å se hele mennesket handler om å se årsakssammenhenger. Ungdommen som debuterer tidlig med alkohol er så mye mer enn en ungdom som drikker. Jenta som blir mobbet er så mye mer enn et mobbeoffer, og gutten som nasker er så mye mer enn en butikktyv. Skal vi da forebygge disse problemområdene, må vi også ta dette innover oss. Vi må jobbe med hele mennesket – og hele ungdommer.

Å forsterke det positive. Hvis en ungdom igjennom hele ungdomsskolen får forsterket og bygd opp sine sterke sider, vil det være forebyggende. Så enkelt, og så vanskelig. Ta tak i det positive og bygg på det. Skap mestringsfølelser og skap miljø der mestring og forskjeller er lov.

Å bruke ansvarlige kulturbyggere til å inkludere andre. For å skape trygge ungdomsmiljø der man aksepterer forskjeller og gjør hverandre verdifulle, så trenger vi å spille på lag med de elevene som er kulturbyggere i sitt miljø. Det er de elevene som er til stede i klasserommet og i friminuttet hver eneste dag.

5.2 Sortland – den blå byen

En kommune bedømmes ikke bare etter tjenestetilbud, men også etter hvilke stedskvaliteter kommunen har. Kunstneren Bjørn Elvenes lanserte ideen om å male byen Sortland blå i 1998, og Sortland kommune igangsatte et pilotprosjekt. Målsettingen i prosjektet var: - å fornye og forbedre det offentlige rom - å binde sammen et uryddig formuttrykk - gi positiv energi til beboere og besøkende - å skape grobunn for kreativitet, samhold, livskvalitet - og tilbakeflytting - å bevise det «umuliges kunst».

© Inger Merete Elven, Bladet Vesterålen 2014.

Levende bygder

Sortland kommune fikk bystatus i 1997. I «bystatusen» inngår bygder og omland. Sortland har et levende omland med skoler og barnehager. Demografien i Sortland er slik at flere unge familier med barn bor ute i distriktene mens flere eldre bor i sentrum.

Foreslåtte tiltak i oppvekstplanen må betraktes som universelle og gjelder for alle innbyggere i kommunen uavhengig av geografisk tilhørighet.

Fløtt heim:

Det er i Sortland og Vesterålen startet en «Fløtt heim»-bevegelse hvor lokale medier og andre aktører fokuserer på å få utflyttere til å komme tilbake til hjemregionen, såkalte tilbakestrømmere. Vesterålen Regionråd har i denne forbindelse etablert prosjektet Lev Vesterålen som skal gjøre regionen lett tilgjengelig for tilflyttere.

Stunt og folkeengasjement

Det er på sin plass å gi honnør for det engasjementet som er vist fra Sortlands befolkning gjennom flere arrangementer i løpet av de siste årene. Brede og engasjerende kampanjer har stor effekt når det gjelder å styrke tilhørighet og stolthetskulturen i Den Blå Byen ved sundet. Vi kan f.eks. nevne Arctic Race of Norway, Hopp i Havet og VG-lista til Sortland. I forbindelse med den siste ble det også startet en veldedighetskampanje for å samle inn penger til Sollia barnehjem. Initiativet ble fulgt opp av næringslivet og resultatet ble et pengebeløp som sikkert vil gi glede og bidra til at flere kan delta i aktiviteter sammen med andre i et fellesskap.

Æ e kanskje naiv, litt dum, å litt for følsom for det her.
Men mens æ nu sitt å reflektere over den siste uka, over folket,
over samholdet, over kjærligheten dokker vise byen dokkers,
så kan æ ikke gjøre anna enn å la tåran trille. Tåran strømme
faktisk. Sjø l e æ tilfløtta sortlandsværing, direkte fra Tromsø,
men æ har aldri følt mæ mer som en vesteråling enn æ gjør nu.
Det engasjementet æ har vært vitne til den siste uka, e ulikt alt
anna æ har opplevd nån gang. Æ e ikke herifra, men jammen e
æ ikke sortlending fra topp tel fuckings tå!!
Æ e så stolt over å bo her, å det skal alle dokker være også

– Marthe Strand, tilflytta Sortlending om VG-lista til Sortland, mai 2014

5.3 Barns relasjoner

Relasjoner til andre mennesker er en nødvendig del av barns oppvekst. Det er gjennom samspill med andre at barn lærer om verden og samfunnet, og hvordan en mestrer ulike utfordringer livet har å by på (Tetzchner i Utviklingspsykologi 2012:541).

I starten er det de nære omsorgspersonene som er den viktigste relasjonen for barn. Fra barnet starter i barnehage tiltar andre viktige relasjoner fra venner og ansatte i barnehage og skole. Barn har behov for å inngå i stimulerende samspill for å utvikle seg optimalt. Barn lærer å samhandle med andre gjennom enkeltopplevelser, utprøvinger og erfaringer. De utvikler blant annet evnen til å reflektere over egne handlinger og væremåter på grunnlag av det de erfarer.

Barn skal lære å ta vare på seg selv og hverandre. For å handle omsorgsfullt og gjøre etisk begrunnede valg trenger barn mulighet til å utvikle kunnskaper og ferdigheter i samvær med andre. Å oppleve mestring i samspill med andre er en betydningsfull del av hverdagen. (Barns trivsel, voksnes ansvar. Veileder, Utdanningsdirektoratet 2012).

Storsamfunnet må også tilby det barnet etterspør, og tilpasse seg individene. Et barn kan inneha medfødte risikofaktorer, og være utsatt for relasjoner som har gitt en negativ effekt i byttehandelen. Jo flere risikofaktorer et barn besitter eller har utviklet på grunn av det barnet har blitt utsatt for, jo høyere er risikoen for problemer. Motsatt ser man at jo fler beskyttende faktorer en person utsettes for gjennom relasjoner og samhandling, jo mer motstandskraft får personen (Andershed 2013).

En annen utfordring mange ungdommer står overfor er forventninger. Forventninger til skoleresultater, til å være «perfekt, frisk og vellykket, til å komme seg opp og frem her i verden».

Mange unge sliter seg nesten helt ut for å tilfredsstille de kravene de stiller til seg selv, og de forventningene de føler andre har til dem. Ungdom er ofte redd for å velge feil, samtidig som de ikke helt vet hva og hvor de vil. Summen av alt dette kan gjøre at mange unge får det unødvendig vanskelig, og kan komme i fare for å utvikle en dårlig psykisk helse.

– Mental Helse Ungdom: Ungdom og psykisk helse

«Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler eller andre administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn». (FNs konvensjon om barns rettigheter, artikkel 3.)

**Barn trenger kjærlighet! Masse KJÆRLIGHET!
Får de det – kommer VETTET av seg selv».**

Astrid Lindgren

6. RELASJONER MELLOM BARN OG UNGE I SORTLAND

Sortland ungdomsråd 2013/2014.

«De stater som er part i denne konvensjonen som mener at barn fullt ut bør forberedes til å leve sitte eget liv i samfunnet, og oppdras i pakt med idealene fastslått i De forente nasjoners pakt og særlig i en ånd av fred, verdighet, toleranse, frihet, likhet og solidaritet». (FNs konvensjon om barnets rettigheter.)

Dette kapitlet henter i all hovedsak sitt innhold fra datamaterialet fra medvirkningsprosessene med barn og unge og deres utsagn om oppvekst og oppvekstmiljø i Sortland. Universitetet i Nordlands gjennomgang og systematisering av datamaterialet ligger som vedlegg I.

Vennskap

Sosiale nettverk som gir emosjonell støtte er en viktig faktor som fremmer positiv utvikling hos barn. Barnet danner seg slik et bilde av seg selv, hva en mestrer og oppsøker, og det velger seg strategier basert på dette (Tetzchner 2012:587). Vennskap mellom barn har en unik rolle i barns læring og kulturalisering (Tetzchner 2012: 590). Gjennom vennskap utvikles sosial forståelse og kompetanse, og barnet lærer moral, sosiale regler og lærer seg å løse konflikter (ibid).

Studier har vist at barns sosiale aksept og relasjoner til andre barn påvirker eventuelt senere vansker (Tetzchner 2012: 601). Barn som opplever stress, for eksempel at mor og far skilles, kan få hjelp til å håndtere situasjonen av mer kompetente venner. Forskning har også vist at barn som begynner på skolen sammen med noen de allerede kjenner, er mer positive til skolen, og tilpasser seg bedre til skolen enn andre som ikke har venner før skolestart.

Barn som har opplevd å bli avvist av jevnaldrende før de begynner på skolen, viser også å tilpasse seg dårligere skolehverdagen (ibid). Barn som hører til gruppen av avviste har større risiko for å utvikle adferdsvansker, fiendtlighet og antisosial adferd. De er også i risiko for å slutte på skolen når de blir eldre (ibid). Å legge til rette for gode relasjoner mellom barn, ha rutiner som fanger opp de som faller utenfor er god forebygging som kan hindre utvikling av adferdsvansker og utenforskap.

6.1 Realiteter i Sortland kommune

Barn og unge i Sortland har sagt mye om sine relasjoner til andre barn og unge. Reidun Follesø ved Universitetet i Nordland har gjennomgått datamaterialet fra barn og unge og dette er gjengitt i seksjonen under. Se også vedlegg nr I for en fullstendig gjennomgang.

Venner

Venner er viktig. Ikke overraskende viser datamaterialet fra medvirkningsprosessen at vennskap og relasjoner er et sentralt tema for elevene i Sortland. Med noe ulike ord skriver de at gode, ordentlige, snille venner som bryr seg og som stiller opp er viktig for en god oppvekst. Venner med tid, venner som stiller opp når du trenger det. Venner du kan passe på, og som passer på deg. De skriver om kjærlighet. Om omsorg. Om nødvendigheten av ros og oppmerksomhet.

Ungdomstiden beskrives ofte som en fase i livet der venner og jevnalderrelasjoner er særlig viktig. Venner har betydning for hvem man er og hvem man blir, og mange vennskap varer og har betydning langt inn i voksenlivet. Ungdata-undersøkelsen viser også at ni av ti ungdommer har minst én nær venn som de kan stole fullstendig på og betro alt mulig (:13).

Vennskap er viktig. Det er enkelt å fastslå, men også her kan det være nyttig å se på de svarene som beskriver det de ikke ønsker. Hvorvidt dette baserer seg på egne erfaringer kan vi ikke vite, men like fullt er det interessant å se at 14 elever beskriver godt vennskap som «uten mobbing». De siste års forskning om barn og unges psykiske helse har blitt stadig mer opptatt av mobbingens betydning. Kunnskapen er ikke ny, men det store problemomfanget, samt mobbingens ettervirkninger langt inn i voksenalder, blir stadig bedre dokumentert. Det er stadig viktig å avdekke og bekjempe mobbing ikke bare i barnehage og skole, men i lokalsamfunnet som helhet.

Fritid

Fritid er et tema som inkluderer vennskap, men som også går langt videre enn det. På spørsmål om hva en god oppvekst er lister elevene opp en rekke ønskede fritidsaktiviteter. Eksempler på aktiviteter som inngår i en god oppvekst er klubb, ridning, sykling, roing, fiske, fotball, slalåm, sang, matlaging, turer, trening, være i naturen, kreative aktiviteter og annet som gjør at man ikke kjeder seg. Det er tydelig at fritiden har med aktiviteter å gjøre, her finnes knapt antydninger til inneliv eller dataskjerm. Dette stemmer i stor grad med forskning som er gjort i Ungdom i Svevet, der ungdom av ulike grunner var svært opptatt av aktiviteter. For det første fordi aktivitet i seg selv er gøy, det gir både mestring og utfordring. For det andre fordi aktivitet gir unike muligheter til å gjøre noe sammen, enten ungdommer i mellom, eller mellom barn/ungdom og voksne.

Personlig utvikling og følelser

Det er nærliggende å knytte dette til de to opprinnelige kategoriene personlig utvikling og følelser der vi også ser viktige beskrivelser av betingelser for en god oppvekst. Her kan vi blant annet lese følgende: «Å gå ut i verden med et godt grunnlag for å klare deg selv fordi du har hatt en oppvekst som gir mulighet for et opplevelsesrikt voksenliv». Så hva er det viktig å ha lært på denne veien? Her kommer noen eksempler: Å lage god mat, å lage bål, å lære av sine feil, å lære å stå opp, å lære å sy, å lære noe nytt hver dag, å lære at man ikke kan få alt man vil, rett og slett lære å vokse opp, og ha gode minner. Det er viktig å føle glede, og å ha det bra. Det er viktig å trives med folk rundt seg, ha lyst til å våkne opp om morgenen og ha glede i livet. Å ikke være redd. Og å huske på at det er godt å gjøre andre glad. Kloge ord til ettertanke enten man er barn, ung eller voksen.

Hva kan vi gjøre selv for å få det bedre?

Svaret kan deles i to. De første svarene dreier seg om vennskap og samhold, det andre om konkrete aktiviteter.

Om vennskap og samhold:

Ha venner, bli kjent og være sammen. «Vi kan ha gode venner, være sosial, ha besøk og ikke stenge noen ute». «Vi kan få alle med og ikke stenge noen ute». «Jeg kan bli venner med XX (navngitt person)». «Vi kan være snille med hverandre, og bli kjent med nye folk». «Vi kan få folk med på ting».

Slutte å mobbe

Ikke mobbe, være snill og grei: Dette punktet er massivt og tydelig. Mobbing, og slutten på denne, er det flest viser til som egne bidrag for å få til et godt oppvekstmiljø. Her er noen eksempler: «Vi kan slutte å mobbe og bli en venn». «Vi kan være snille med vennene våre». «Vi kan støtte hverandre og si stopp når andre mobber». «Vi kan plage mindre». «Vi kan si i fra når noen mobber, og vi kan kontrollere mobbing». «Vi skal la de mindre være som de er og heller tenke på oss selv». «Vi skal ikke være slemme og si dumme ting». «Vi skal passe på at alle har det bra».

Hjelpe andre

Hjelpe andre, vise høflighet og respekt: Innholdet her overlapper til en viss grad det forrige punktet. Men her finnes også flere ideer til aktiv innsats: «Vi kan si fra når noen trenger hjelp». «Hvis vi møter noen med problemer kan vi høre om hva som er deres interesser». «Jeg kan ta meg god tid til folk med problemer». «Jeg kan rekke ut en hånd». «Jeg kan hjelpe andre som har det vanskelig». «Jeg kan hjelpe barn som ikke har det så bra å bli med på ting». «Jeg kan hjelpe uansett hva». «Jeg kan lære bort noe, og hjelpe andre selv om jeg ikke kjenner dem». «Jeg kan gjøre det lettere for andre som sliter». «Jeg kan passe på andre rundt meg slik at de også har det bra». «Jeg kan vise at jeg bryr meg». «Jeg kan prøve å gjøre det så bra som mulig for meg selv og andre». «Jeg kan være høflig og respektere de som er rundt meg». «Jeg kan vise respekt og vise til andre at vi er flotte barn, at de kan stole på oss».

Samlet viser dette en barne- og ungdomsgruppe som har klare tanker og meninger både om hva som er et godt oppvekstmiljø, og hvordan de selv kan bidra til å oppfylle mål og visjoner. Dette er et spennende og viktig utgangspunkt i oppfølgingen av oppvekstplanen.

Hva kan ungdommene selv gjøre for å få det slik? Også her har elevene ideer til hva de selv kan gjøre for å få det slik de ønsker. De har blant annet følgende ideer til hvordan de selv kan bli mer aktive alene eller sammen: Starte loppemarked, starte svømmegruppe, lage band, arrangere sykkel dag, etablere båtgruppe, samt møte opp på ting som blir arrangert slik at ting kanskje kommer til å skje igjen. «Finn en hobby, gjør noe som interesserer deg». «Lag en spørreundersøkelse om hva folk liker å gjøre slik at man kan arrangere noe som får folk til å være mer sosial».

«Jeg sier ikke at vi skal få Lady Gaga hit, men noe lignende kunne vi fått til»!

Sitat fra medvirkningsprosessen 2011

6.2 Mål og potensiale

MÅL:

Når noen tør å si fra at alle kan få lov til å være med!!
– Petter 5 klasse i 2011 – kunnskapsdelingsverkstedet

POTENSIALE:

I Sortland er omgivelsene rundt barn og unge trygge og harmoniske. Det er forståelse for verdien av sosial inkludering av mennesker fra flere kulturer. Målet er å skape et multikulturelt Sortland der alle opplever at de er trygge og stolte innbyggere. Alle kan delta på fritidsaktiviteter uavhengig av foreldres inntekt og sosiale bakgrunn.

6.3 Noe av det vi er **STOLT** av i Sortland kommune

Tar utgangspunkt i hva barn og unge mener skal til for å ha gode relasjoner dem i mellom og hva de selv kan gjøre/forplikte seg til for at alle skal bli inkludert og oppleve tilhørighet.

- At barn og unge har mulighet til å bli kjent med hverandre
- At barn og unge er med å arrangere minnemarkeringen for 22. juli
- At vi er verdensborgere
- At vi har et velfungerende ungdomsråd
- At ungdomsrådet arrangerer årlig ungdomshøring
- At ungdomsrådet har hatt to internasjonale minnemarkeringer i samarbeid med de etterlatte etter 22. juli tragedien
- At vi kan møtes på Åpent Hus
- At vi har et godt samarbeid med Erasmus+ (EUs program for ungdomsprosjekter)
- At barn og unge har mulighet til å bli kjent med andre kulturer

6.4 Nye tiltak (foreslått i medvirkningsprosessen)

- Åpen dag i slalåmbakken
- Åpen Bowlinghall
- Barn og unges dag
- Idrettsdag
- «Hjerterom» i Kulturfabrikken
- Gode uteområder rundt skole, barnehager og boligstrøk som oppfordrer til selvaktivisering
- Skatepark. Kommunen må tilpasse uteområdene etter nye trender
- Trampolinepark
- Skolene avholder elevrådsmøter oftere enn nå
- Flere konserter som er rettet mot barn og unge
- Amerikanske idretters dag – introdusere barn for nye idretter og aktiviteter
- Arrangere teselskap for flyktninger
- Åpen blåbyhall
- Fritidskort til barn fra fattige familier
- Flere plasser på kulturskolen
- Helsestasjon, familievernkontor og barnevern: tilgjengelighet og avmystifisering
- Sortland blir MOT-kommune
- Ungdata-undersøkelse
- Tiltak og oppmerksomhet mot uorganisert ungdom

6.5 Plantiltak

- Handlingsplan – Forebygging av utenforskap og mobbing
- Handlingsplan – Forebygging av barnefattigdom
- Handlingsplan – Forebygging av psykiske lidelser hos barn og unge
- Handlingsplan – Forebygging av rusmisbruk blant barn og unge. Ses i sammenheng med ungdomsrådets forebyggende rusprosjekt
- Handlingsplan for barn og unge i sorg

7. RELASJONER TIL VOKSENKONTAKT

«Partene skal bestrebe seg på å sikre anerkjennelse av prinsippet om at begge foreldre har et felles ansvar for barnets oppdragelse og utvikling. Foreldre, eventuelt verger, har hovedansvaret for barnets oppdragelse og utvikling. Barnets beste skal for dem komme i første rekke». (FNs konvensjon om barns rettigheter, artikkel 18a)

«I ethvert møte med et annet menneske holder du noe av det andre menneskets liv i din hånd».

Knud Løgstrup

Holdning og verdier: I arbeid med barn og unge er holdningen voksne har til barna, og hvordan voksne ser på relasjonen til barn og unge, avgjørende for kvaliteten på relasjonen.

Mangel på emosjonell trygghet og sterke emosjonelle bånd blir av Tetzchner (2012) oppgitt som en faktor som kan true positiv utvikling hos barn. Gode stabile voksenpersoner er viktig i et barns oppvekst.

Voksne må møte ungdom på en måte som gir dem kraft og energi til å utvikle et godt miljø sammen. Relasjoner mellom barn og voksne er et «mini-utviklingsmiljø» som får betydning for hvordan barnet utvikler seg og hvordan dette fungerer, både på kort og lang sikt. Enhver relasjon som barnet får med voksne vil være unik, og vil kunne gi barnet muligheter eller begrensninger. Barn vil at voksne skal bruke god tid. Det må bygges trygghet over tid. Barn trenger noen å stole på og bli glad i. Noen som kan gjøre noe med saken. Være tilgjengelig og som gir rammer og regler, samt er konsekvent på en god måte. Det er viktig for et barn eller ungdom at det blir skapt positiv identitet.

7.1 Foreldre

Foreldrene er de første voksenpersonene barn utvikler relasjoner til. Foreldres holdninger til barna og oppdragspraksis, er med på å forme barnet og dets utvikling (Tetzchner 2012:526). Ved å styrke samspillet mellom foreldre og barn kan en forebygge utvikling av vansker på et seinere tidspunkt. Mange tiltak som skal bedre barns oppvekstvilkår er rettet inn mot barnet selv, i barnehage, skole eller på helsestasjon. I langt mindre grad er tiltakene rettet mot foreldrenes mestringsevne og foreldrekompetanse (Buadir 2012). Har foreldre den nødvendige kompetansen til å være en god voksenrelasjon?

En fersk rapport med tittelen «Barn lider» anslår at det i løpet av det siste året var 410 000 barn som hadde en eller to foreldre med psykisk lidelse og 90 000 barn med minst en forelder som misbrukte alkohol. Med tanke på at antall berørte utgjør omtrent en tidel av landets befolkning, må dette sies å være et stort og omfattende samfunnsproblem. Samtidig er det et individuelt problem for dem det gjelder. De prøver utvilsomt med ulike anstrengelser og ansvarsfølelse å forbedre sin egen og barnas situasjon.

«Ingen sliter med valg. Foreldre klarer å kommunisere. Vi vil ikke ha tilbud om alkohol og narkotika. Trygt, skal ikke ha klump i magen når man er hjemme.

Godt trygt og rettferdig. Vi vil ha det best mulig for alle. Vi vil ha det urisikabelt. Myke vegger rundt, en hand å holde i. Bånd som holder, tillit og tilgivelse».

Sitat fra medvirkningsprosessen 2011)

Spørsmålet er hva vi som samfunn kan gjøre med det. Psykiske lidelser og rusmisbruk er tilstander som gjerne oppstår over tid. Trolig vil en sterkere vektlegging på forebygging kunne ha en effekt. Arbeidet med å forebygge psykiske lidelser må derfor fortsatt være en hovedprioritet for det offentlige helsevesenet.

7.2 Besteforeldre

Familiebånd på tvers av generasjoner har i dag lenger varighet enn tidligere i historien. Økt levealder gjør at det ikke lenger er uvanlig at foreldre og barn får seksti år sammen, og at besteforeldre og barnebarn deler mer enn tretti år av sine liv. Tall fra NOVA viser at seks av ti norske besteforeldre passer barnebarna minst en gang i måneden. NOVA-forsker Katharina Herlofson sier at «Når vi har en velferdsstat som tar seg av hovedoppgavene innen omsorg, blir familieansvaret mer frivillig. Å være tilgjengelig som barnebarn-passer blir ingen altomfattende oppgave som den gjerne kan bli i Sør-Europa. Norske besteforeldre blir derfor mer en tilleggsressurs, og ikke et alternativ, til barnehager og andre tilbud». Gjennom generasjonsbånd kan følelsen av tilhørighet og egen identitet styrkes.

7.3 Realiteter i Sortland kommune

Prosjektet «Barns Levekår» (NOVA 10/2010) har over tid studert om lav inntekt og familiers levekår har konsekvenser for barns oppvekst. Resultatene bekrefter at det er risiko forbundet med å vokse opp i familier med lave inntekter. Alle forskjellene som finnes går i disfavør for lavinntektsfamiliene. På noen indikatorer som skoletrivsel og forholdet til lærer finnes det nesten ikke forskjell. Det er og store forskjeller og variasjoner i situasjon til familier som har lave inntekter på ett tidspunkt. Frafallet er størst i familier med tilleggsproblemer. I familier med lav inntekt er det indikasjoner som tilsier at man bestreber seg i høyere grad, enn vanlig, at barn skal få så vanlig barndom som mulig. Å bevare eller utvikle velferdsordninger som er med på å løfte familier med lav inntekt er viktig for å ivareta barnas behov. I dette vil det kreves målrettede og individuelle tiltak.

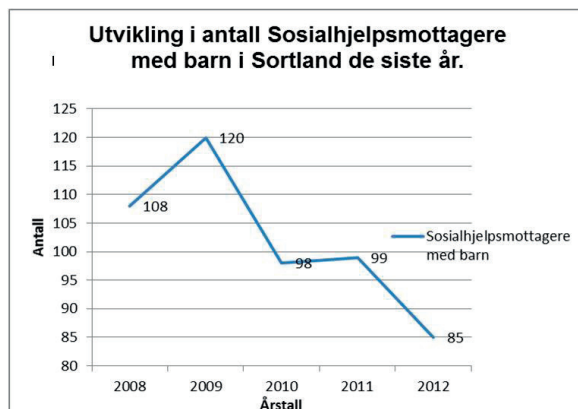
I Sortland kommune viser strategisk analyse fra 2013 at antall sosialhjelpsmottakere med sosialhjelp som hovedinntektskilde er økende

: «I forhold til 2011 har andel mottakere som har sosialhjelp som hovedinntektskilde økt med 1 prosentpoeng fra året før. Andelen av sosialhjelpsmottakere i forhold til innbyggerantallet (alder 20–66) har derimot gått ned fra 5,3 til 5,1. Kommunene ligger høyt på antall sosialhjelpsmottakere, men dette har blitt redusert fra 2011, hvor tallet var 322».

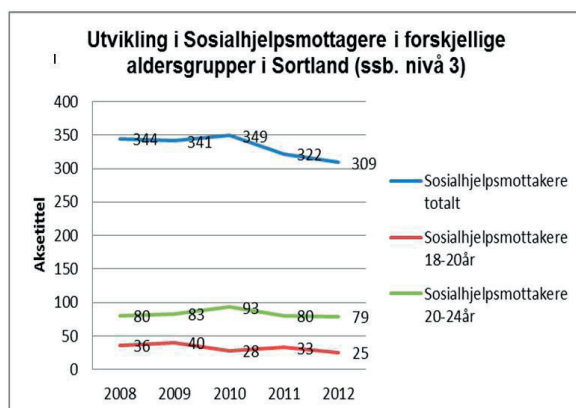
At man har nok penger i familien. Få mat, klær og kunne være god til noe. Å kunne få være med på idrett/sport. At vi får dra på ferie. At foreldrene har nok penger til hus og transport. At vi får spise sunn mat. At vi får kjærighet og hjelpen vi trenger

Sitat fra medvirkningsprosessen, Holand skole 2011

Antall sosialhjelpsmottagere med barn har i de siste år minket. (se figur).

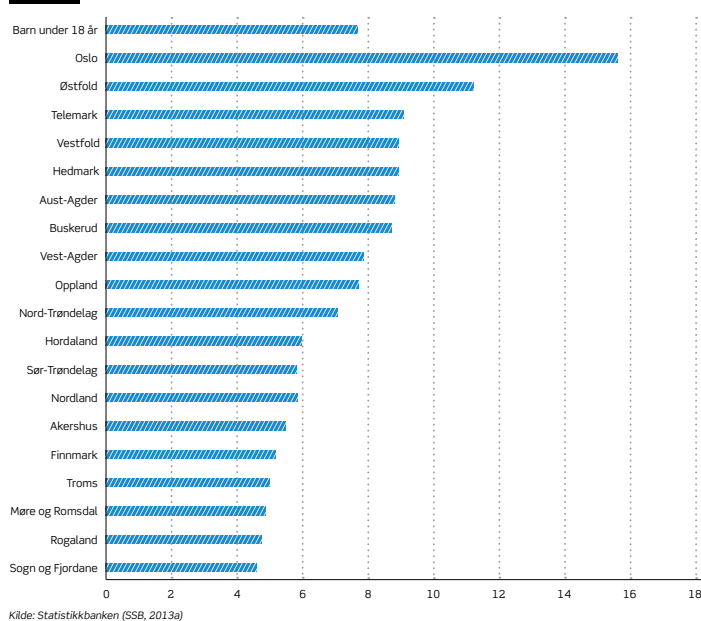
Kommunen har ca. 30 mottakere som er under 20 år og av det totale antallet sosialtjenestemottakere er 104 i aldersgruppen 18–24 år. Dette tilsvarer at 34,2 % av sosialtjenestemottakerne er unge folk.

Med kr 8146 pr måned i gjennomsnitt og en varighet på 3,6 måneder har Sortland kommune relativt høye utbetalinger, dette beløpet har økt med 13,5 % siden 2011, og tilsier at de gjennomsnittlige månedlige utbetalingene har økt med kr 1.000,-. Stønadslengden har i samme periode økt fra 3,4 måneder til 3,6 mnd.

Nasjonal statistikk

FIGUR 5.3 ANDEL BARN I HUSHOLDNINGER MED VEDVARENDE LAVINNTÉKT 2009-2011. ETTER FYLKE

Skilsmisser

Innbyggerne i Sortland kommune har en relativ høy skilsmisseandel. Mens det tidligere var vanligst at mor hadde hovedomsorgen for barna etter skilsmissen, er det i dag omtrent like vanlig med en 50/50-barnefordeling som en 80/20. I praksis vil dette si at foreldrene har én uke med barn og én uke uten. De kan kanskje være 100 prosent tilstede for barna den ene uka, og fokusere på seg selv, jobb, trening og venner den uka de ikke har barna.

«Samlivsbrudd oppleves vanskelig for barna. Delte familier er en stor utfordring både når det gjelder logistikk (hvor jeg bor) og lojalitet. Det krever at barna er mer fleksible enn de voksne. Det kan føre til høyt konfliktnivå handler mer om foreldrerettigheter enn om barns rettigheter».

Sitat fra medvirkningsprosessen, Sortland helsestasjonen 2011

«Med en 50/50-deling får du jo mye mer tid for seg selv når du har barnefri og kanskje mer overskudd til barna når du først er sammen med barna. Dessuten er det helt klart at pappas inntreden her er bra», sier Grethe Strand Rolfsen. Hun er psykologspesialist og jobber til daglig med mekling ved separasjon og samlivsbrudd i Barne-, ungdoms- og familieetaten.

Hun sier videre: «Samtidig ser vi at når barna blir 14–15 år orker de ikke å flytte mer. Samtidig er de lojale og har vanskelig for å velge bosted. Fordelen med en 80/20-barnefordeling er at barnet får en rolig base. Ulempen er at barnet har mindre direkte kontakt med den andre forelderen.» Utfordringen er å holde barnets beste i fokus.

Kategori/ SSB Tabell: 06083: Familier, etter familietype (K) (B)	År 2012	År 2013	Endringer
Enpersonfamilie	1862	1878	16
Par med små barn (yngste barn 0–5 år)	428	440	12
Par med store barn (yngste barn 6–17 år)	566	571	5
Mor/Far med små barn (yngste barn 0–5 år)	125	120	-5
Mor/Far med store barn (yngste barn 6–17 år)	255	241	-14
Par uten barn	907	925	18
Par med voksne barn (yngste barn 18 år og over)	264	270	6
Mor/far med voksne barn (yngste barn 18 år og over)	144	141	-3

Vi ser at enslige mødre eller fedre med yngste barn under 5 år ligger på vel 120 tilfeller i Sortland og at situasjonen for enslige mødre eller fedre med yngste barn mellom 6 og 17 har et antall på vel 240. Antall enslige forsørgere ligger på 27,2% av antall par med yngste barn under 5 år og andelen enslige for de med yngste barn mellom 6 og 17, er på hele 42,2%.

7.4 Mål og potensiale

MÅL:

I relasjonene mellom barn og voksne må barn lyttes til og informeres på en forståelig måte.

POTENSIALE:

Sortland kommune har foreldre, omsorgspersoner og ledere som møter barn og unge med gode holdninger som bidrar til å fremme barnets beste. Alle barn opplever å ha minst en god og trygg voksenkontakt å forholde seg til. Vi har gode og trygge møteplasser der barn og unge kan møte voksne som vil dem vel og som ser hver enkelt person.

7.5 Noe av det vi er STOLT av i Sortland kommune

Tar utgangspunkt i hva barn og unge mener er viktige relasjoner for god personlig voksenkontakt i trygge omgivelser.

- At vi har helsesøstertjeneste i skolen
- At vi har gode idrettslag med dyktige ledere
- At vi har ledere som ser den enkelte og bidrar til mestring
- At vi har foreldre og andre voksne som hjelper oss med kjærlighet og omsorg
- At vi har Natteravntjeneste
- At vi har Åpent Hus
- At foreldre får lære baby massasje
- At politikere tar de unge på alvor
- At vi har en god oppfølgingstjeneste på videregående skole

7.6 Potensiale i videreføring av prosjekter og tiltak

- Foreldre får lære baby massasje – en del av Prosjekt forebygging av seksuelle overgrep mot barn og unge
- Videreføring av «Ung i Sortland» for oppfølging av ungdomsmedvirkningsarbeid, lokalt, nasjonalt og internasjonalt
- Videreføring og styrking av helsesøstertjeneste i skolene

7.7 Nye tiltak (foreslått i medvirkningsprosessen)

- Foreldreveiledning
- Flere nye møteplasser for barn og foreldre
- Etablering av et barne- og ungdomsombud i kommunen
- Oppfølging av tiltak i oppvekstplanen
- Oppfølging av ungdomsråd
- At vi har helsesøstertjeneste i skolene

7.8 Plantiltak

- Handlingsplan – Forebygging av barnefattigdom
 - Handlingsplan – Forebygging av vold i nære relasjoner
 - Handlingsplan – Forebygging av psykiske lidelser hos barn og unge
 - Handlingsplan – Forebygging av rusmisbruk blant barn og unge
- Ses i sammenheng med ungdomsrådets forebyggende rusprosjekt
- Handlingsplan for barn og unge i sorg

8. INFRA-STRUKTURELLE RELASJONER

«1. Partene anerkjenner barnets rett til hvile og fritid og til å delta i lek og fritidsaktiviteter som passer for barnets alder og til fritt å delta i kulturliv og kunstnerisk virksomhet.»

«2. Partene skal respektere og fremme barnets rett til fullt ut å delta i det kulturelle og kunstneriske liv og skal oppmuntre tilgangen til egnede og like muligheter for kulturelle, kunstneriske, rekreasjons- og fritidsaktiviteter» (FNs konvensjon om barns rettigheter, artikkel 31)

Verdigrunnlag

Å vokse opp en plass, gir muligheter til utfoldelse og sosialt samvær ut i fra de lokale forhold. De institusjonelle rammene påvirker barnets utvikling, og bidrar til å skape en tilhørighet og stedsidentitet. De nasjonale Ungdata-undersøkelsene viser at Nord-Norge ligger godt under resten av landet når det kommer til de unges tilfredshet med lokalmiljøet. Men, når det kommer til skoletrivsel er det ikke noe forskjell fra landsgjennomsnittet. Gode skoler og nærmiljø er viktig for at barn skal ha en god oppvekst. For å få det trenger man politikere, byråkrater og ansatte på skoler og barnehager, som setter barnas beste i fokus. Det er ramme- og miljøbetingelsene som settes i et lokal-samfunn som gir barnet verdigrunnlaget.

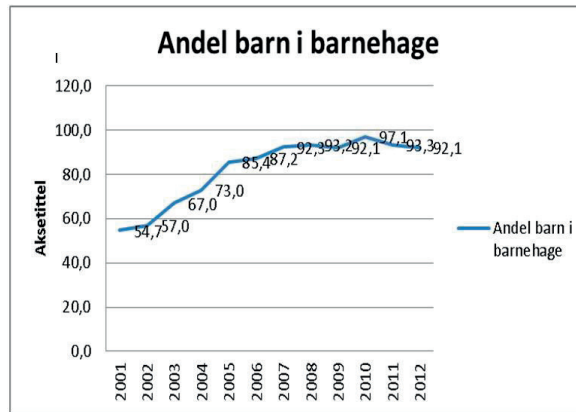
8.1 Ulike institusjonelle relasjoner

Virkemidler og tjenestetilbud til barn og unge varierer med ulik satsing og ulike forutsetninger. Viktig er det hvordan en klarer å samordne sine tjenester og tilbud. Å styrke og utvikle det tverretatlige samarbeidet, slik at hensynet til barn og unge blir satt klarere på dagsorden, er et viktig mål for barne- og ungdomspolitikken. Samarbeid, samordning og tverrfaglighet blir viktige stikkord for organisering av arbeidet både sentralt og lokalt. Når barn og unge settes i sentrum, må de organisatoriske løsningene formes ut fra hva som er best for barn og unge. (fra St.meld. nr. 17 (1999–2000)).

Alle ansatte i kommunen, også de som ikke jobber direkte med barn, bør ha en utviklende og ivaretakende holdning som sikrer et godt oppvekstmiljø ut i fra sine arbeidsoppgaver. Vi skal ha barnas beste i fokus.

Barnehage:

Retten til barnehageplass trådte i kraft 1.1.2009. Retten gjelder for barn som fyller ett år senest innen utgangen av august det året det søkes om barnehageplass.

Figuren over viser andel barn i barnehager i Sortland kommune. Vi ser at etter loven om rett til barnehageplass trådte i kraft har Sortland hatt en økning i antall barn fram til 2010. Etter 2010 kom det et lite fall i andelen barn i barnehage. Vi ligger likevel på et nivå hvor rundt 9 av 10 barn går i barnehage. Med nesten samtlige barn i barnehage har kommunen muligheten til god kartlegging og forebygging i en tidlig livsfase.

Skole:

Grunnoppfølgingen består av 1.–13. trinn og inkluderer grunnskole og videregående opplæring. Det er et mål at alle elever skal oppnå grunnleggende ferdigheter og oppleve mestring og utfordring i skolen. Grunnskolen er ti-årig og bygger på prinsippet om likeverdig og tilpasset opplæring for alle i en inkluderende fellesskole. Videregående opplæring omfatter all kompetansegivende opplæring mellom grunnskolen og høyere utdanning. Alle elever som er i stand til det skal gjennomføre videregående opplæring med kompetansebevis som verdsettes for videre studier eller i arbeidslivet. Den som ikke kan få tilfredsstillende utbytte av den ordinære tilpassede opplæringen, har rett til spesialundervisning. Spesialundervisning innebærer at det på bakgrunn av eget vedtak settes i gang særskilte tiltak for en enkelt elev

Fritidsaktiviteter:

Et stort flertall av norske barn og unge deltar i idrett eller andre organiserte aktiviteter på fritiden. Slike aktiviteter kan være gode arenaer for læring, både når det gjelder konkrete ferdigheter og når det gjelder personlig utvikling. Fritidsarenaene har stadig større betydning for barn og unges utvikling og tilfredshet, og de må derfor være tilgjengelige. Alle skal ha like muligheter til å delta, slik at vi verken ekskluderer enkeltindivider eller grupper av barn og ungdom og slik fratar dem opplevelser, tilhørighet og utviklingsmuligheter. Viktige fritidsaktiviteter er f.eks. idrettslag, organisasjoner, kulturskole, ungdomsklubb, m.m.

Barnevernet:

Barnevernets hovedoppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, samt å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår.

Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet. (FNs konvensjon om barns rettigheter, artikkel 12)

Nigel Thomas gjorde i 2000 en undersøkelse blant barn plassert under barnevernets omsorg vedrørende synet på egen deltakelse, og ba dem rangere faktorer som var viktige for egen deltakelse. Fra mest viktig til minst viktig ble 9 faktorer rangert på denne måten: 1) bli lyttet til, 2) få si sin mening, 3) få støtte, 4) få vite hva som skjer, 5) få valg, 6) tid til å tenke gjennom ting, 7) at voksne ikke legger press på meg, 8) at voksne tar gode avgjørelser og 9) få det som jeg vil.

Familievernkontoret:

Familievernet tilbyr samtaler med enkeltpersoner og familierapi når det er konflikter mellom foreldre, mellom foreldre og barn, eller mellom flere generasjoner. Familievernkontorene utfører også lovpålagt mekling ved samlivsbrudd. Samtaler og familierapi. Nesten 30 prosent av alle nye saker i familievernet gjelder samarbeid mellom foreldre som ikke bor sammen. Sakene dreier seg for eksempel om hvor barna skal bo eller hvordan samværet skal organiseres. I 2011 utgjorde dette over 6600 saker. Mekling etter barnevernloven. Antall meklinger etter barnevernloven øker. Dette er saker hvor foreldrene er uenige om samvær eller bosted for felles barn (høykonfliktsaker). Ved utgangen av 2011 var det avsluttet over 5200 meklinger etter barnevernloven. Det er en økning på over ti prosent i forhold til 2010.

NAV:

Barnefattigdom er en viktig problemstilling, og særlig aktuell i Sortland kommune, hvor andelen enslige forsørgere er svært høy. Hvis sosialpolitiske tiltak skal forebygge eller redusere fattigdom blant barn effektivt må de:

- Maksimere foreldrenes, og særlig mødres tilknytning til arbeidslivet
- Gi skattefordeler for foreldre i arbeid
- Kompensere arbeidsløse foreldre
- Tiltak mot barnefattigdom må ikke virke stigmatiserende

(Fattige barn i Norge: Tilstandsbilder og tiltak. NOVA. 2012)

8.2 Realiteter og utsagn fra barn og unges medvirkningsprosess

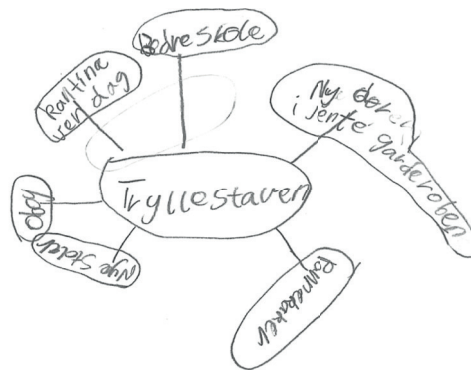
**Fattige barn har få ting. De får ikke så store gaver.
Slikt materialisme hig og status jag kan føre til mobbing for de
som ikke har. De som ikke kan dra på ferie.**

Sitat fra medvirkningsprosessen barn og unge 2011

Universitet i Nordlands gjennomgang av datamaterialet fra Sortland viser følgende om hva barn og unge mener om infrastrukturelle relasjoner. Reidun Follesø oppsummerer:

Barns infrastrukturelle relasjoner handler mye om skolens organisering og innhold. Det handler om skoleprestasjoner, og det handler om trivsel. Under organisering og innhold i kartleggingen finner vi forslag og ønsker fra elevene. Igjen vet vi ikke noe om dette er beskrivelser av det som finnes, eller om det er ønsker for det som kunne vært. Her finnes ønsker om flere klasseturer, om gode valgmuligheter, om mindre lekser og en time lenger skoledag, om mer leksehjelp og PC-bruk. Her finnes også ønske om kunstgress på skolene og om flere fremmedspråk. Mange er opptatt av å gjøre det godt på skolen, og formuleringen god utdanning gjentas ofte som betydningsfullt for god oppvekst. Trivsel er også viktig, og ordet som brukes oftest for å beskrive trivsel er å være snill. En snill rektor, en snill lærer. Snille medelever. De store skal ikke være slemme mot de små, man ha respekt for de minste. Og skolen skal være mobbefri.

Når elevene ser fremover og svarer på hva som skal til for å få til de gode oppvekstbetingelsene trekker de frem følgende forhold:

Fysisk og psykososialt miljø: De første rådene retter seg mot det fysiske skolemiljøet. Her er forslag om å lufte klasserommet godt, å få nye varmeapparat på skolen, ha kantine hver dag, sette inn en ny dør i jentegarderoben, få nye stoler og ha en trampoline i skolegården. De neste handler om det psykososiale miljøet. Her foreslås flere antimobbeuker, klassens time, mindre krangling i friminuttene. Betydningen av å si i fra, til voksne er viktig, dersom man ser «noe». Her er det også verdt å legge merke til at elevenes tekster om mobbing, som er mange, er kategorisert under «venner og fritid». Det kan medføre at mobbing blir mindre tydelig i skoletekstene. Imidlertid må mobbing også leses inn i disse tekstene, og det som tidligere er vist har også gyldighet i skolen.

Bedre lærere og pliktoppfyllende elever: Setningen «bedre lærere» går igjen i flere elevers tekster uten at dette

konkretiseres nærmere. Om sin egen innsats sier elevene blant annet dette: Vi kan være rolig, bidra med arbeidsro i timen, høre på læreren, være aktive i oppgavene vi får, gjøre lekser, få andre til å være grei mot læreren og ikke droppe ut av skolen.

Mer skoledemokrati:

Noen elever ønsker også fler elevrådsmøter, samt at det må være viktige ting som skal vedtas i elevrådet.

Samfunn, ansvar og (menneske)rettigheter:

Her finner vi en rekke ulike tema spredt over et vidt felt. Trygghet, mulighet for gode liv, miljøbevissthet, mangfold, rusfritt miljø, trafikale tjenester, påvirkningsmuligheter, utforming av Sortland, gode ledere, velferd, folk hjelper hverandre og tilgang til butikker er overskrifter. Her velger vi ut noen punkt som kan være av særlig interesse, og legger hovedvekten på det elevene selv skriver de kan bidra med.

«Å utvikle barnets personlighet, talenter og psykiske og fysiske evner så langt det er mulig.
Å utvikle respekt for menneskerettighetene og de grunnleggende friheter og for prinsippene nedfelt i De forente nasjoners pakt». (FNs konvensjon om barns rettigheter, art 29.)

Muligheten for gode liv:

Også her finner vi tekster om hvor viktig det er at ingen blir mobbet. Alle barn skal ha fine liv, der ingen tigger og alle blir godt behandlet. (Se verdiskisse side 15).

«Å fremme respekten for det naturlige miljø». (FNs konvensjon om barns rettigheter, art 29 e)

Miljøbevissthet:

Det er flere elever opptatt av. De konkrete forslagene til hvordan miljøet kan bli bedre er å brette kartonger, sortere søppel («riktig søppel i riktig pose») og ikke slenge søppel rundt. Forurensning må bort, strøm må spares og fredelige trær må ikke hugges. Når elevene blir spurt om hvordan de selv kan bidra svarer de: plukke søppel, snakke om miljøet, ikke bruk lighter men fyrstikk, ikke bruke mye strøm, bruk vedovn heller enn elektrisk ovn samt å skru ned varmen.

«Vi arver ikke Jorden av våre foreldre,
vi låner den av våre barn»

Sortlandsungdommens grunnlovserklæring for fremtiden. Vedtatt i forbindelse med grunnlovseilåsen 2014 19. mai. Erklæringen ble opplest på Alltinget av Jonas Båtnes og lyder slik:

- Være sikker på at man har godt utstyr før man borer etter olje.
Ungdom i Vesterålen bør bli hørt om oljeboring, og alle må gis god informasjon i forkant
- Satse på fornybare ressurser og bedre utnyttelse av vann, vind og sol.
- Må lære oss om naturens tilstand for å forhindre at ozonlaget skades mer.

Underskrevet av ungdomsrådsrepresentant Jonas Båtnes og ordfører Grete Ellingsen før erklæringen ble lagt i skipskista og startet på sin ferd mot Eidsvoll.

Medbestemmelse:

Det å si i fra. Selv om dette er to ulike tema berører de noe av det samme. Når elever skriver om medbestemmelse finner vi disse tekstene: «vi vil bestemme noe selv», «vi ønsker å bli sett og hørt», «(vi vil ha) stemmerett» (vi vil ha/bruke) ungdomsråd. Når de skriver om å si i fra/ bruke ytringsfriheten kan vi blant annet lese dette: Vi kan si i fra om hvordan vi vil ha det, demonstrere, ta opp viktige saker med politikere, ta kontakt med de som styrer byen/ landet, bidra med ideer til kommunen, si hva som mangler og mase.

Å bidra, å engasjere seg:

Elevene har en rekke forslag til hva de selv kan gjøre for å bidra til et bedre samfunn. Forlagene spenner fra det overordnede og generelle til det konkret: De generelle formuleringene er eksempelvis disse: «Vi kan hjelpe til i samfunnet, og jobbe mot mål for å få det bra for alle». «Vi kan være med og ikke være lat». De konkrete forslagene er direkte knyttet mot eget lokalmiljø: Samle inn penger, donere penger til Kulturfabrikken, lage en gruppe som bidrar til veldedighetsarbeid (eks. bygge skateparker) dekorere Sortland, sørge for at trær og planter ser bra ut, og gjøre det vi må og det vi tror vi trenger. Og sist men ikke minst: «Vi vil gjøre Sortland til den beste barnekommunen!»

Vårres unga – vårres fremtid. «Mind the Gap» (2012)

I kartleggingen Vårres unga – vårres framtid stilles flere spørsmål rundt helhetlige kommunale tjenester for å ivareta barn og unge. Et av spørsmålene er: «Hvilke tiltak har kommunen for å sikre at elevene fullfører videregående opplæring?»

Her er svarene fra henholdsvis skolens og OT-tjenestens representanter:

- «Planer for overganger, barnehage/skole og videregående
- Samarbeide med karrieresentret
- Samarbeide med NAV
- Rådgivning og veiledning tjeneste
- Evalueringer/tilbakemeldinger til elever»

«Ingen. Det virker som om kommunen er mest opptatt av å få elevene ut av grunnskolen slik at fylket kan overta ansvaret. Derfor får vi videregående søkere som ikke har grunnlag nok for å klare seg på videregående. Der skal det settes inn tiltak som burde ha vært gjort for lenge siden i kommunen. Hvordan er det mulig å bestå grunnskolen når du nesten ikke har vært på skolen?? Eller har vært så kort tid i Norge at du ikke har hatt mulighet for å tilegne deg de kunnskaper som kreves for å gå videregående. Kommunen har ikke en standard for hva det vil si å ha bestått grunnskolen (bortsett fra alderen)».

Fylkesmann i Nordland Hill-Marta Solberg:

«Barn og unges situasjon er Nordlands største utfordring Vi har størst ungdomsledighet, størst frafall i skolen, lavest utdanningsnivå og de lengste ventelistene i barnevernet. Dette kan ikke fortsette»

– Hill-Marta Solberg, oppvekstseminar på Sortland desember 2010.

8.3 Medvirkningsprosess med mindreårige flyktninger i Sortland

«Partene skal treffe alle egnede tiltak for å fremme fysisk og psykisk rehabilitering og sosial reintegrering av et barn som har vært utsatt for; enhver form for vanskjøtsel, utnyttning eller misbruk; tortur eller enhver form for grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff; eller væpnede konflikter. Slik rehabilitering og reintegrering skal finne sted i et miljø som fremmer barnets helse, selvspekt og verdighet».

(FNs konvensjon om barns rettigheter, art 39)

Det er gjort to medvirkningsprosesser med de mindreårige flyktningene i kommunen. De ble spurt om hva en god oppvekst er for dem, hvordan de vil ha det og hva de kan gjøre selv for å få det bedre. Dette er de samme spørsmålene vi har stilt gjennom hele prosessen og til alle som har deltatt.

Skole

For de mindreårige flyktningene er en god oppvekst å kunne gå på skole, ha en jobb og delta i fritidsaktiviteter. Det er et problem for dem at de er ulike og det kan være vanskelig å forstå hverandre. De ønsker å treffe andre ungdommer på skolen. I dag har de sin skolegang på voksenopplæringen noe som hindrer dem i å møte norsk ungdom. De opplever dette som uheldig og det gjør integreringen vanskeligere.

Fritid

De vil spille fotball med norske ungdommer og møte dem på butikken. På spørsmål om hvordan de vil ha det sier de entydig at de vil ha mer kontakt med norske ungdommer, voksne og familier. De opplever at dette er vanskelig å få til fordi ungdommene på Sortland ikke vil ha kontakt med innvandrere.

På spørsmål om hva de selv kan gjøre for å få det bedre trekker de frem at det å lære språket er viktig. Videre sier de at dersom de legger seg «flate» så vil ungdommene på Sortland forstå at de er «rolige» og ønske å ha kontakt med dem til slutt. De opplever stor forskjell på trenere og andre voksenpersoner i forhold til holdninger overfor dem. Noen hilser ikke på dem selv om de er deres trenere. Det oppleves trist og gjør at de følers seg mindrevverdige.

«I Sortland er det om å gjøre å få flyktninger til kommunen – men tar vi oss av dem?

Det mangler helhetlig tenkning – dårlig sosialt tilbud».

(Sitat fra medvirkningsprosessen, barnevernet 2011).

«Det må skapes et samfunn som ser flyktninger som en ressurs og ikke som en byrde».

(Sitat fra Medvirkningsgjøringsprosessen, avdeling for psykisk helse 18. mai 2011).

«Å være en voksen som er en god veileder for barn og unge i forhold til holdninger overfor andre mennesker/ inkludering, å være en voksen med det gode blikket».

(Sitat fra medvirkningsprosessen, Sigerfjord barnehage 18. august 2011).

«Å føle seg verdsatt, bli sett, betydningsfull».

(Sitat fra medvirkningsprosessen, Strand barnehage 2. mai 2011).

«Å være en del av et fellesskap – tilhørighet».

(Sitat fra medvirkningsprosessen, Maurnes skole 26. mai 2011).

Sortlandsungdommens grunnlovserklæring for fremtiden. Vedtatt i forbindelse med grunnlovseilåsen 2014 19. mai. Erklæringen ble opplest på Alltinget av Jonas Båtnes og lyder slik:

- Færre aldersbestemte tilbud, men mer på tvers av generasjoner og kulturer og som er lavterskeltilbud, slik som Åpent Hus, for mer informasjon, se: <https://www.facebook.com/aapenthus>.
- Språkopplæringen må styrkes for å forhindre at fremmedspråklige føler seg ekskludert.
- Opprette en mentorordning for fremmedspråklige, som prøves ut i skolesammenheng.
- Gi mere og bedre kunnskap om ulike kulturer.
- Mer inkluderende metoder i skole og yrkesliv for å styrke forståelse og kunnskap.

Underskrevet av ungdomsrådsrepresentant Jonas Båtnes og ordfører Grete Ellingsen før erklæringen ble lagt i skipskista og startet på sin ferd mot Eidsvoll.

8.4 Medvirkningsprosess, foreldre til barn og unge med funksjonsnedsettelse

1. «Partene anerkjenner at et barn som er psykisk eller fysisk utviklingshemmet, bør ha et fullverdig og anstendig liv under forhold som sikrer verdighet, fremmer selvstendighet og bidrar til barnets aktive deltakelse i samfunnet».
2. «Partene anerkjenner at barn med funksjonshemninger har rett til særlig omsorg og skal, innenfor rammen av de midler som er til rådighet, oppmuntre til og sikre at barn som oppfyller».
(FNs konvensjon om barns rettigheter, art 23.)

Det ble foretatt en medvirkningsprosess med foreldre til barn og unge med funksjonsnedsettelse i 2011. Gruppen begynte med å foreslå en del ord som for de skulle kjennetegne en trygg oppvekst for deres barn. Ordene er som følger:

- Mestring
- Inkluderende vennskap
- Omsorg
- Trygghet
- Sosial fellesskap
- Løsrivelse
- Aktiviteter
- utfordringer
- Selvstendighet

«Hvis de ser bare funksjonshemningen og ikke mennesket,
hvem av oss er da funksjonshemmet?»

Helen Keller

Disse er ord som kan være viktige momenter i en god oppvekst for alle mennesker. Forskjellen er at barn og ungdom med nedsatt funksjonsevne ofte trenger ekstra støtte og tilrettelegging på mange av disse områdene. I følge dem trenger ikke hjelpen å være så omfattende dersom den er av rett type og settes inn til rett tid. Mange strever og det er behov for tiltak og tilbud som kan gi den unge med nedsatt funksjonsevne variasjon og opplevelser samtidig som foreldrene får nødvendig avlastning og støtte.

I følge kartleggingen kommer det frem at mange av våre ungdommer vil ha behov for bistand for å kunne delta på aktiviteter og opplevelser på lik linje med andre barn og unge. Det skjer mye rundt i kommunen av tilbud og aktiviteter. Disse er gjerne drevet av frivillige lag og foreninger. Med litt omtanke og justeringer kan i følge kartleggingen disse også bli tilgjengelig for alle. Videre vises det til at dersom man fikk til gode støttekontaktordninger og andre hjelpere vil barn og unge med nedsatt funksjonsevne få flere tilbud og forhåpentligvis mindre ensomhet.

Det fysiske miljøet i boligområder, i skole og andre formålsbygg må være godt. Det må fokuseres på tilgjengelighet og universell utforming. Det psykiske miljøet må være harmoniserende og godt. Dette skapes gjennom holdninger. Holdninger hos lærere og andre ansatte i kommunen, i tillegg til det sivile samfunnet. Det må fokuseres på ansvar og det må fokuseres på dannelse av en mulighetskultur og bevisstgjøring rundt temaet.

8.5 Mål og potensiale

MÅL

Å møte barn og unge seriøst må ligge i bunn i handlinger som representerer infrastruktur. Det er samfunnets ansvar å sørge for at barn blir hørt, får ha medbestemmelse, og har den infrastrukturen de trenger for en god oppvekst.

POTENSIALE:

Sortland kommune har de verdier, holdninger og visjoner som skal til for å ivareta barn og unges behov uavhengig av fysisk og psykisk helse. Verdighet og respekt for den enkelte blir omsorgsfullt og kjærlig ivarettatt gjennom hele livsløpet. Samfunnet er universelt utformet på alle plan.

8.6. Magiske øyeblikk

Noen sitater fra filmen «Det magiske øyeblikk»:

Det er viktig at en eller flere voksne kan lage
en god hjemmefølelse

Å vise omsorg er å gi og ta med godt hjerte.
Vise at man bryr seg.

En god voksen for meg er en person som lytter til meg. Og ser
meg for den jeg er. Og i hvert fall til en viss grad forstår mine
behov. Og greier å kommunisere på mitt nivå.

Den tida du tar deg tid, når du egentlig ikke skal ta deg tid. Det
er en veldig dyrebare tid. Det er den tiden folk legger merke til.

En god tillitsperson er en man kan ringe til hele døgnet.

Å kjenne et magisk øyeblikk er helt fantastisk. Det er nesten
som at du snur bøtta opp ned. Og likevel er den full av vann.

8.7 Noe av det vi er STOLT av i Sortland kommune

Det er tatt utgangspunkt i hvilke tjenester og fritids/kulturtilbud barn og unge mener er viktig å ha i kommunen for å kunne ivareta psykisk og fysisk helse på en god måte. I dette perspektivet ligger viktigheten av medbestemmelse i saker som berører dem og utviklingen av samfunnet. Videre at de fysiske omgivelsene er slik at alle kan delta utfra sine forutsetninger.

- At det er lagt til rette for at unge kan bidra og medvirke i samfunnsprosesser
- At barn og unge sitter sentralt i utvalg og komiteer
- At vi har barnehageplass til alle
- At vi har Åpent Hus
- At vi har ny ungdomsskole og videregående skole
- At vi har prosjekt Forebygging av seksuelle overgrep mot barn og unge
- At vi ønsker en god integrering av mindreårige flyktninger
- At det gis mulighet til friluftsliv og naturlig aktivitet
- At ordfører, politikere og rådmann er gode støttespillere for barn og unge
- At de mindreårige flyktningene sitter i ungdomsrådet
- At barn med funksjonsnedsettelser sitter i ungdomsrådet
- At vi har Kulturfabrikken
- At alle kan møtes på Kulturfabrikken
- At ungdomsrådet har et kunnskapsprosjekt om forebygging av rusmidler
- At vi har Mental helse ungdom
- At vi har et godt internasjonalt samarbeid med Erasmus + og Barentssekretariatet/ Monchegorsk

8.8 Potensiale i videreføring av prosjekter og tiltak

- Videreføring av samarbeid med Erasmus+ og Barentssekretariatet
- Videreutvikling av Åpent Hus som møteplass for hele familien og som integreringsarena
- Ungdomsrådets helsefremmende rusprosjekt
- Foreldreveiledning gjennom prosjektet forebygging av seksuelle overgrep
- Ungdomsoppfølging gjennom prosjekt «Aktivitet og mestring», NAV Sortland

8.9 Nye tiltak (foreslått i medvirkningsprosessen)

- Foreldreveiledning
- Ekstra oppfølgingskurs for unge foreldre
- Bedring av samhandling i alle overganger for barn og unge («Mind the gap!»)
- Idrettslag åpner mer opp mot marginaliserte grupper
- Tilrettelegge for at ungdom fra andre kulturer kan være i vanlig grunnskole
- Prøve ut ordning med Ung ordfører 2015, tilknyttet kommunevalget
- Prøve ut stemmerett for 16-åringer ved kommunevalget 2015
- Åpen dag på treningssenter
- Gratis/subsidert treningskort
- Mekkeverksted i Kulturfabrikken
- Helsestasjon for ungdom i Kulturfabrikken
- Styrke kompetanse for idrettsledere
- Informasjon fra helsestasjon, barnevern, barnehage. For foreldre ved barnehagestart
- Større prioritering av grøntområder og parker
- Etablere grupper for skilsmissebarn
- Ungdata-undersøkelse for hele kommunen
- Sortland blir MOT-kommune

Stillinger

- Miljøarbeiderstillinger til barn med funksjonsnedsettelser
- Ungdomskontakt/utekontakt
- Barn og unges ombud

Prosjekter

To-hjemsbarn – barn med skilte foreldre, forstudie.

«Fargespill» – et flerkulturelt inkluderings og integreringstiltak for barn og unge i Sortland

Høsten 2015 blir det arrangert en lokal utgave av konseptet «Fargespill». Sortland kulturskole har regien i samarbeid med Ole Hamre (Fargespillets far) og den kulturelle skolesekken i Sortland.

Målgruppen er innføringsklassen i grunnskolen og elever/ mindreårige flyktninger ved voksenopplæringen.

Arrangementet knyttes opp mot den årlige jazzweekend på høsten.

8.10 Plantiltak

- Handlingsplan – Forebygging av barnefattigdom
 - Handlingsplan – Forebygging av vold i nære relasjoner
 - Handlingsplan – Forebygging av psykiske lidelser hos barn & unge
 - Handlingsplan – Integrering/inkludering av mindreårige flyktninger
 - Handlingsplan – Integrering/inkludering av barn med funksjonsnedsettelser
 - Handlingsplan – Forebygging av rusmisbruk blant barn & unge
- Ses i sammenheng med ungdomsrådets forebyggende rusprosjekt
- Handlingsplan – Forebygging av utenforskap og mobbing
 - Handlingsplan for barn & unge i sorg

9. RELASJONER TIL MEDIER OG FORMIDLING I SORTLAND DEN BLÅ BYEN VED SUNDET

Partene erkjenner massemedienes viktige rolle og skal sikre at barnet har tilgang til informasjon og stoff fra forskjellige nasjonale og internasjonale kilder, særlig de som har som formål å fremme barnets sosial, åndelige og moralske velferd og fysiske og psykiske helse». (FNs konvensjon om barns rettigheter, art 17)

Barn og unges tilgang til internett

I følge Barne- ungdoms og familiedirektoratet er det en stor utfordring å sikre barn og unge tilgang til Internett og rettigheter som digitale borgere (Bufdir 2012). Barn som ikke har tilgang på internett kan stå i fare for å oppleve utenforskap og sosial ekskludering.

Digital landsby

Sosiale medier har endret formidlings- og kommunikasjonslandskapet. På mange måter har verden og storsamfunnet blitt til en liten digital landsby, hvor tilgjengeligheten alltid er stor. For å lykkes med godt oppvekstarbeid, må voksne være på samme arena som de unge, også på nett.

Dette har vi ikke minst sett i Blåbyen Sortland gjennom det siste året, hvor store kampanjer og events har hatt en naturlig og sentral plass på ulike sosiale medier. Kommunikasjon på sosiale medier gir en informasjonsflyt som er unik. Den har på mange måter et grenseløst potensiale dersom det utnyttes til det beste for kommunene og innbyggerne. I prosessen med oppvekstplanen har det vært naturlig å knytte deler av arbeidet opp mot merkevaren «Blåbyen». Det gjelder særlig i forhold til markedsføring av events og større arrangement som det redegjøres for i dette kapittelet.

Engasjement i Blåbyen Sortland på sosial medier

Arctic Race of Norway, #hoppihavet-kampanjen og sist kampanjen for å få VG-lista til Blåbyen Sortland er gode eksempler på massemobilisering med utspring i sosiale medier. De er også gode eksempler på mulighetene til å skape bredt engasjement på nett, som så omsettes til konkrete handlinger. Både Arctic Race of Norway og VG-lista til Blåbyen Sortland har samlet kommunen og Vesterålen rundt felles saker og felles mål. Engasjementet har fremmet verdier og holdninger og fått fram lokalt engasjement og stolthet hos befolkningen, ikke minst hos de unge. Sosiale medier er en viktig arena når man jobber med verdier i oppvekstmiljøet, og en viktig nøkkel for å drive fram dugnadsånden.

Hva kan skje om vi lykkes med formidling på sosiale medier?

Dugnadsånden for det gode oppvekstmiljøet får flere arenaer å leve og blomstre på. Flere (eks. foreldre, besteforeldre mv) får mulighet til å ta del i dugnaden og samtidig ta ansvar for å spre positive opplevelser i lokalsamfunnet. Det vil gi oss flere muligheter til å skape og spre gode holdninger og verdier som kan si noe om hvorfor Blåbyen Sortland ønsker å være den trygge og inkluderende landsbyen.

«Gode prosedyrer for god formidling»

«tilrettelegge kommunens hjemmeside for barn og unge. (brukervennlig, kul og multikulturell)»
(workshop 12. mars)

9.1 Mål og potensiale

MÅL

Innbyggerne må snakke positivt om Blåbyen Sortland og området. Media må brukes aktivt til å fortelle gode historier om møtestedet Blåbyen Sortland.

POTENSIALE

Sortland kommune skaper og utvikler gode oppvekstassosiasjoner under merket Blåbyen. Verdier, holdninger og visjoner kommuniseres på en positiv måte gjennom ulike medier. Politikere, ansatte og innbyggere i kommunen tar ansvar som bevisste formidlere. Sortland kommune er en formidlingskommune som fokuserer på stolthetskultur, verdier og holdninger som gir kraft og styrke gjennom hele livsløpet. Blåbyen Sortland er et naturlig møtested i hjertet av Vesterålen.

9.2 Noe av det vi er **STOLT** av i Sortland kommune

Lista gir et bilde av hvilke muligheter som ligger i god bruk av kommunikasjon og (sosiale) medier for å formidle oppvekstverdier i Sortland kommune.

- At vi er flinke til å bruke sosiale media på en god måte
- At vi har skapt prosesser der barn og unge er presentert og representert på en god måte
- At lokale medier er opptatt av oppvekst i Sortland
- At vi bor i Blåbyen
- At vi har mange dyktige utøvere innen idrett, kultur og kunst markerer seg og gis god mediedekning
- At barn og unge skal få undervisning med åpenhet rundt 22. juli
- At ungdomsrådet får god mediedekning.
- At barn og unge på Sortland kan identifisere seg med oppvekstplanen **STOLT**
- At det forebyggende arbeidet som gjøres på Sortland har fått dekning på riksfjernsyn ved flere anledninger
- At kommunen er opptatt av verdier og holdninger som skaper fred og toleranse
- At vi har fått frem det flerkulturelle Sortland i media
- At vi har fått råd og veiledning fra kommunikasjonsbyråer
- At vi gjennom bruk av sosiale medier har fått #VG lista til Sortland

9.3 Potensiale i videreføring av tiltak

Fortsette å legge til rette for prosesser der barn og unge er presentert og representert på en god måte.

9.4 Nye tiltak:

- Formidle den flerkulturelle Blåbyen Sortland i media
- Kommunal tilstedeværelse på sosiale medier
- Sortland kommune bør arrangere en årlig minnemarkering for 22. juli. Gjerne i samarbeid med de etterlatte
- Utarbeidelse av undervisningsmaterieell ifbm 22. juli
- Benytte minnebautaen etter 22. juli i undervisning- og opplysningsøyemed, samt i andre sammenhenger der det er naturlig
- Gjøre oppvekstplanen kjent på alle skoler
- Bruke sosiale medier aktivt som verktøy i det kommunale planarbeidet
- Tilrettelegge kommunens webside for barn og unge
- Opprette en ung mediegruppe som kan hjelpe kommunen med utvikling

9.5 Prosjekt verdensborger.

Hovedmål:

Bygge opp en kunnskapsbase av nasjonal og internasjonal dimensjon der solidaritetsarbeid blant unge står sentralt.

Sortland ungdomsråd og Ung i Sortland vil bruke Erasmus+ (EUs program for ungdomsprojekter) og Barentssekretariatet gjennom Monchegorsk for å samarbeide om videreutvikling av dette prosjektet.

«Partene skal fremme og oppmuntre internasjonalt samarbeid om forhold som angår utdanning, særlig med henblikk på å bidra til å avskaffe uvitenhet og analfabetisme over hele verden og å lette tilgangen til vitenskapelig og teknologisk kunnskap og moderne undervisningsmetode». (FNs konvensjon om barns rettigheter, artikkel 28)

Delmål I

– utforme en pilot på undervisningsmateriell som skal sørge for åpenhet rundt perspektiver i samfunnet som kan forhindre radikalisering, fremmedfrykt og intoleranse. Tar utgangspunkt i terrorhandlingen 22. juli.

Delmål II

– publisitet til oppvekstplanen og Sortland som en kommune i front når det gjelder arbeid med barn og unge.

Delmål III

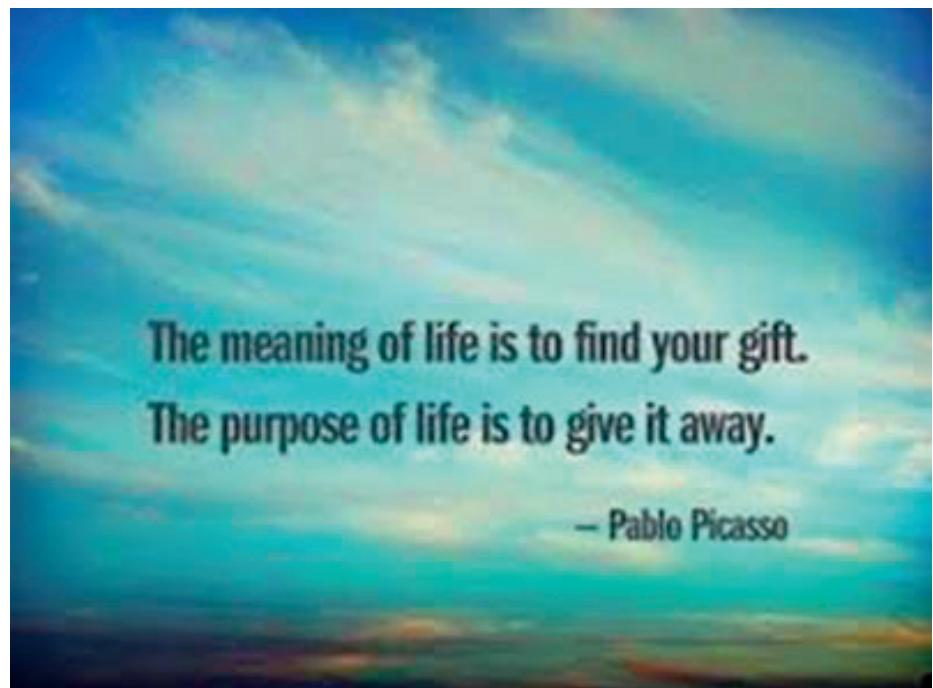
– Sortland skal være den beste plassen å vokse opp i.

Æ e fra Sortland, og æ e verdensborger

«Hvis vi som samfunn i større grad skal oppmuntre norske ungdommer til å fortjene sin drøm, må vi som foreldre, lærere, og politikere legge til rette for dette. I resten av Europa er det en hel generasjon unge som er i ferd med å forstå at drømmen er langt unna, det kommer til i en større grad også å gjelde for unge i Norge». Tom Karp, professor, Markedshøyskolen, Aftenposten 5 okt 2013

9.6 Prosjekt Godt Gjort

Hovedmål:

SKAPE ET VELDEDIGHETSENGASJEMENT PÅ SOSIALE MEDIER I ET OPPVEKSTPERSPEKTIV

Tar utgangspunkt i engasjementet under oppkjøringen med å få VG lista til Sortland. Det ble satt i gang en innsamlingsaksjon etter at en jente hadde sagt at «ho mamma er blakk» og at hun dermed ikke kunne delta på et arrangement dersom det kostet noe. Dette utsagnet ble en bevisstgjøring som gjorde at næringsliv og andre startet en kreativ innsamlingsaksjon som viste solidaritet og nestekjærlighet på en forbilledlig måte.

Delmål I

Befolkningen på Sortland bruker sosiale medier til å fortelle den gode historien om hvordan de tar samfunnsansvar i et oppvekstperspektiv.

Delmål II

Sortland kommune, næringslivet og frivillig sektor skaper samarbeidsarenaer på sosiale medier for gjensidig informasjon og formidling av Godt Gjort tiltak.

Delmål III

Godt Gjort blir en snakkis som skaper stolthetsfølelse, fellesskap og tilhørighet gjennom hele livsløpet.

Konklusjon

Det trengs en hel landsby for å oppdra et barn. I Sortland har vi tatt det på alvor. Vi har fått noe til å skje!

10. REFLEKSJON

Gjennom den lange prosessen med oppvekstplanen har det skjedd mye som har gitt mulighet til refleksjon. Det har gitt innsikt og bidratt til å bringe prosessen videre på en ydmyk, undrende og kreativ måte.

«Jeg vil holde mitt sinn åpent for det kreative spranget.
Jeg vil ikke stenge uvanlige løsninger ute»
Eivind Skeie

Mye i oppveksten kan være sårbart. Det finnes alltid muligheter til å være støttespillere for hverandre. Nestekjærlighet og respekt for menneskeverdet som ukrenkelig er universelle verdier som kan beskrives som «funklende perler».

Når sjelen får næring, blir personer vakker.
Når personen er vakker, blir det harmoni i hjemmet.
Når det er harmoni i hjemmet, blir det orden i landet.
Når det er orden i landet – blir det fred i verden.
Kinesisk ordtak

«Bare den som lytter kan få store ting til å skje»

Å reflektere over døden i en oppvekstplan

I forstudiet «Å leve er...» ble oppvekst for første gang beskrevet som en livslang prosess som angår oss alle. I det perspektivet har det vært naturlig og reflektere over døden fordi den også angår oss alle og fordi den setter en endelig grense for livsprosessen.

I løpet av arbeidet med oppvekstplanen har flere gode oppvekstambassadører i Sortland gått bort. 22. juli 2011 ble vi alle rammet av tragedien på Utøya.

Ved å omtale døden hedres deres minne og det vises respekt for at den største sorg er hellig.

Sitatet under kan være et bilde på hvorfor minnet om døden kan sies å være vesentlig for alle;

«Bruk det som en påminnelse om at du må utnytte livet på en vesentlig, lystbetont og meningsfull måte. Sånn sett er ikke døden så dum. De gamle romerne sa jo «memento mori», husk du skal dø, og de mente det var en klok leveregel, rett og slett, som kunne hjelpe deg å leve mer vesentlig så lenge du har livet».

Per Fuggeli om døden, fra boka «Døden, skal vi danse»

Refleksjon over et eksistensielt spørsmål

«Hva skjer dersom vi lykkes med dette arbeidet?»

Svaret på spørsmålet er kanskje at planen ikke bør ses på som en avslutning. Tiltak og prosjekter bør følges opp slik at det kan komme målbare resultater ut av disse.

Det vil være viktig og fortsette med bevisstgjøringsprosesser som kan bidra til en utvidet forståelse av begrepene oppvekst og forebygging. Fortsette å legge til rette for at barn og unge får si sin mening, komme med innspill i planarbeid og i saker som berører dem i det samfunnet de er en del av..

Ungdomsrådet, ungdomshøringer, stemmerett for 16 åringer og forsøk med ung ordfører vil være tiltak som kan styrke kommunens ungdomsmedvirkning på en ny og annerledes måte.

I datamaterialet fant vi et innspill fra en gutt som sa

**jeg ønsker at Sortland skal bli
den beste barnekommunen i landet!**

Dette forplikter og betyr at arbeidet med verdier, holdninger, tiltak og prosjekter må fortsette.

Det finnes mange stolte og trygge Sortlendinger som er villig til å gjøre mye for og nå mål som gir hjemkommunen og de som bor der positiv omtale, god energi og kraft.

Potensiale

I «Den Blå Byen ved sundet» er det umulige mulig!

Gjennom fellesskap og engasjement som skaper tilhørighet, felles verdier og holdninger er kommunen et bevis på at vi har lyktes med å skape stolte og trygge verdensborgere som inviterer verden hjem til seg.

Sortland er i verden og verden er i Sortland

En stolt sortlending er også en verdensborger

Bilder:
Bladet Vesterålen (se bildetekster).
Øvrige bilder innhentet av Sortland
kommune.

Walk in beauty